

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 105-106 • SERIE NOUĂ • IULIE - SEPTEMBRIE 2021
REVISTA ASOCIAȚIEI ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT.
FONDATĂ ÎN 2007 - ISSN 1843-2085 - REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT.
CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELAȚII INTERNETNICE

DATI LA ICHERI

Comemorarea a 700 de ani de la dispariția uneia dintre cele mai marcante figuri ale culturii italiene reprezintă pentru noi, minoritatea italiană, un prilej de mândrie și de introspecție în același timp. Mândrie, pentru că aportul dantesc la dezvoltarea limbii italiene moderne este unul substanțial, fiind prima figură fundamentală, pe lângă Boccaccio și Petrarca, pentru ceea ce reprezintă limba italiană la ora actuală, și introspecție, pentru că noi, minoritatea italiană din România, facem eforturi nenumărate pentru menținerea vie a limbii și transmiterea ei către generațiile viitoare, cu particularitățile noastre, chit că vorbim despre o influență friulană, venețiană, trentină, bergamască sau romagnolă. Și ne descurcăm de fiecare dată. Este o caracteristică a noastră, a italienilor, să ne descurcăm în fiecare moment și să găsim soluțiile cele mai bune.

Limba este liantul comun al identității noastre, al minorității italiene, și ne mândrim cu asta.

La commemorazione dei 700 anni dalla scomparsa di una delle maggiori figure della cultura italiana rappresenta per noi, minoranza italiana, un motivo d'orgoglio e d'introspezione allo stesso tempo. Orgoglio perché l'apporto di Dante allo sviluppo della lingua italiana moderna è sostanziale, come prima figura influente, accanto a Boccaccio e Petrarca, per ciò che rappresenta la lingua italiana oggi, e introspezione perché noi, minoranza italiana di Romania, compiamo innumerevoli sforzi per mantenere viva la lingua e trasmetterla alle generazioni future, con le particolarità specifiche, a prescindere si tratti d'influenza friulana, veneziana, trentina, bergamasca o romagnola. E ce la caviamo ogni volta. Si tratta di una nostra caratteristica, degli italiani, cavarcela in ogni momento e trovare le migliori soluzioni.

La lingua è il legante comune della nostra identità, della minoranza italiana, e ne siamo orgogliosi. In questo senso,

În acest sens, avem un bun prilej să amintim și sărbătoarea limbii italiene ce se apropie în cea de-a doua săptămână din luna octombrie, în acest an având ca și temă sugestivă un joc de cuvinte cu dublu sens, „Dante, l'italiano”, care poate fi înțeles atât „Dante, italianul”, cât și „Dante, limba italiană”. Săptămâna limbii italiene în lume are ca și logo, în 2021, o ilustrație sugestivă și recunoscută de către toți: profilul lui Dante Alighieri, care, în vremurile acelea dominate de conflictele dintre *guelfi* și *ghibellini*, era el însuși un *guelfo bianco*.

Un an cu o semnificație aparte

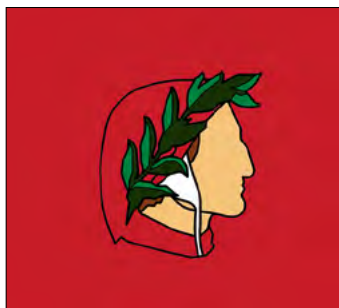

foto: thefoment.net

Un anno dal significato particolare

abbiamo una buona occasione per ricordare e festeggiare la lingua italiana che si avvicina, nella seconda settimana di ottobre, il cui tema quest'anno sarà un suggestivo gioco di parole dal doppio senso, «Dante, l'italiano», che può essere inteso come «Dante, uomo italiano», come anche «Dante, la lingua italiana». La settimana della lingua italiana nel mondo per il 2021 avrà come logo un'illustrazione suggestiva e nota da tutti: il profilo di Dante Alighieri che, nella sua epoca dominata dai conflitti tra *guelfi* e *ghibellini*, fu a sua volta un *guelfo bianco*.

Așa cum aminteam la începutul mandatului de parlamentar, anul acesta va fi un an plin de evenimente ce vor evoca imaginea ilustrului poet, noi, ca și organizație reprezentativă a minorității italiene, deja fiind implicați în câteva proiecte cu o vizibilitate semnificativă, ce au marcat într-o manieră considerabilă importanța personalității celui ce a fost părintele limbii italiene moderne. Este important de menționat că opera lui Dante, epeea *Divina Commedia*, și învățămintele pe care le putem trage din scrierile sale sunt de o mare actualitate, fie că vorbim despre virtuți, fie că vorbim despre păcate. Acestea sunt mai actuale ca niciodată, iar ilustrarea lor la începutul secolului al XIII-lea a făcut obiectul multor scrieri ulterioare și surse de inspirație pentru toți cei pentru care Dante a reprezentat un reper, un reper pe care de multe ori îl avem în acțiunile pe care le întreprindem.

Come ricordavo all'inizio del mandato parlamentare, quest'anno sarà pieno di eventi che evocheranno l'immagine dell'illustre poeta, in cui noi, in qualità di organizzazione rappresentativa della minoranza italiana, siamo già implicati con alcuni progetti di grande visibilità e che hanno contrassegnato in modo considerevole l'importante personalità del padre della lingua italiana moderna. È importante menzionare come l'opera di Dante, l'epopea *La Divina Commedia*, e gli insegnamenti che possiamo trarre dai suoi scritti, siano di grande attualità, che si parli di virtù o di peccati. Questi temi sono ora più attuali che mai e la loro rappresentazione all'inizio del XIII secolo è stata oggetto di molti studi successivi e fonte d'ispirazione per quanti considerino Dante un riferimento, un riferimento cui spesso ci si rivolge durante le azioni che intraprendiamo.

de
Andi-Gabriel
Grosaru

traduzione
Clara Mitola

CÂTEVA CÂNDURI

IULIE-SEPTEMBRIE

Revistă editată de
Asociația Italianilor din
România - RO.AS.IT.
cu sprijinul financiar al
Guvernului României, prin
Departamentul pentru Relații
Interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru
Ioana Grosaru

Director
Ioana Grosaru

Senior editor
Modesto Gino Ferrarini

Redactor-șef
Olivia Simion

Redactori
Victor Partan
Mihaela Profiriu Mateescu
Clara Mitola
Antonio Rizzo

Design & producție
squaremedia.ro

Răspunderea pentru
conținutul articolelor aparține
exclusiv autorilor.

Asociația Italianilor
din România - RO.AS.IT.
asociație cu statut de utilitate publică
Str. I.L. Caragiale nr. 24
020045 București
Tel.: +4 0372 772 459
Fax: +4 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

ACTUALITATE / ATTUALITÀ

- 04 | Ziua Italiei, sărbătorită în Anul Dante · La Giornata Nazionale dell'Italia, celebrată nell'Anno Dantesco
- 10 | RO.AS.IT. - din nou o prezență importantă în mediul academic sucevean · RO.AS.IT. - di nuovo una presenza importante nell'ambito accademico di Suceava
- 14 | Italia „a dat milităria jos din pod” la Jocurile Olimpice: locul 10 pe națiuni! L'Italia «ha dato del filo da torcere» ai Giochi Olimpici: 10° posto tra le nazioni!
- 15 | Multe milioane de italieni fericiți. Din nou... de fotbal. Italia, „Campiona Europei” · Milioni e milioni di italiani resi felici. Di nuovo... dal calcio. Italia «Campione d'Europa»

foto: monza-news.it

CULTURĂ / CULTURA

- 18 | 700 anni dalla morte di Dante: Inferno, il Canto V visto dagli artisti · 700 de ani de la moartea lui Dante: Infernul, Cântul V văzut de artiști
- 22 | Călătorii literare în țara frumuseții Viaggi letterari · nel paese della Bellezza (prima parte)
- 27 | Michelangelo, „Mona Lisa”, Leonardo
- 28 | Întâlniri cu Alberto Sordi: ieri, azi, mâine · Incontri con Alberto Sordi: ieri, oggi, domani

foto: rboasing.com

SOCIETATE / SOCIETÀ

- 32 | Toamna se numără... clasele de limbă maternă italiană
- 34 | La lucertolina di Histria
- 35 | Scurt istoric al disciplinei limbă italiană în România, în învățământul universitar · Breve storia dell'insegnamento della lingua italiana in Romania, nell'istruzione universitaria
- 39 | Tra pareti
- 42 | Un crâmpei de Rai italian: Savoca, orașelul unde s-a filmat „Nașul”

foto: jirinet.com

Ziua **Italiei**, sărbătorită în **Anul Dante**

**UN REGAL DE LITERATURĂ,
ISTORIE, MUZICĂ ȘI PICTURĂ DEDICAT LUI
DANTE**

În parteneriat cu Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. și cu Ambasada Republicii Italiene în România, Liceul Teoretic „Dante Alighieri” din București a organizat în data de 27 mai evenimentul „În numele poetului suprem”, o manifestare foarte reușită, dedicată „anului Dante”, care, pe parcursul unei jumătăți de zile, a adus în fața publicului prezent o varietate de momente pentru a celebra cei 700 de ani de la moartea marelui poet și opera de o valoare inestimabilă pe care acesta ne-a lăsat-o. Au fost alocuțiuni, prelegeri, momente artistice, lecturi și chiar o expoziție de pictură, așadar un eveniment bogat și complex.

**UN EVENTO SPECIALE DI LETTERATURA,
STORIA, MUSICA E PITTURA DEDICATO A
DANTE**

In partenariato con l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. e con l'Ambasciata della Repubblica Italiana in Romania, il Liceo Scientifico «Dante Alighieri» di Bucarest ha organizzato il 27 maggio l'evento «In nome del Sommo Poeta», una manifestazione assai riuscita, dedicata a «l'anno di Dante», che per mezza giornata ha portato di fronte al pubblico una varietà di momenti per celebrare i 700 anni dalla morte del grande poeta e l'opera d'inestimabile valore che ci ha lasciato. Ci sono stati interventi, conferenze, momenti artistici, letture e perfino una mostra di pittura, un evento perciò ricco e complesso.

de
Victor Partan

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

Așa cum și-a obișnuit deja membrii și cititorii, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. a fost activă și în ultimele luni, fiind prezentă în sânul comunităților, la Tulcea și la București, dar și la o serie de evenimente organizate de instituții cu care are colaborări vechi și trainice, precum Liceul Teoretic „Dante Alighieri” din București și Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. Vă invităm să citiți în paginile următoare despre aceste manifestări, precum și articolul privind Simpozionul de la Suceava.

Così come ha già abituato i suoi membri e lettori, l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. è stata attiva anche negli ultimi mesi, muovendosi in seno alle comunità di Tulcea e Bucarest, ma anche con una serie di eventi organizzati dagli istituti con cui ha vecchie e longeve collaborazioni, il Liceo Scientifico «Dante Alighieri» di Bucarest e l'Università «Ștefan cel Mare» di Suceava. Vi invitiamo a leggere di queste manifestazioni nelle pagine seguenti, insieme all'articolo sul Simposio di Suceava.

Așa cum spunea doamna Maria Dan, directoarea instituției de învățământ, a fost o întâlnire „de suflet” pentru toți participanții, de la elevii care au fost protagoniștii momentelor literare și muzicale, până la cadrele didactice și oficialitățile care au avut intervenții pe parcursul zilei.

„Mesajul pe care aș vrea să vi-l transmit este de dragoste. De dragoste pentru limba italiană, care a fost înnobilită de Dante”, a spus doamna Dan, înainte de a-i da cuvântul domnului deputat Andi-Gabriel Grosaru. „Anul Dante Alighieri este un an de sărbătoare atât pentru Italia, cât și

Come diceva la signora Maria Dan, direttrice dell'istituto scolastico, è stato un incontro «del cuore» per tutti i partecipanti, dagli alunni, protagonisti dei momenti letterari e musicali, fino al corpo docenti e alle ufficialità intervenute durante la giornata.

«Il messaggio che vorrei trasmettere è d'amore. D'amore per la lingua italiana, nobilitata da Dante» ha dichiarato la signora Dan, prima di dare la parola al signor deputato Andi-Gabriel Grosaru. «L'anno Dante Alighieri è un anno di festa per l'Italia e per noi, minoranza italiana. In

pentru noi, minoritatea italiană. În acest context, și în țara noastră se desfășoară multe evenimente. Din postura de reprezentant al minorității italiene în Parlamentul României, sunt foarte fericit că aceste evenimente contribuie la dezvoltarea învățământului în limbă maternă italiană. Pentru noi este important, pentru că putem duce mai departe identitatea culturală, ereditatea culturală”, a spus domnul Grosaru, care s-a referit apoi la elevii care studiază „limba lui Dante”: „Liceul Dante Alighieri este un partener important al nostru. În România, sunt peste 13 000 de elevi care studiază și vorbesc limba italiană. Pentru noi este o mândrie. Trebuie spus că relațiile dintre Italia și România sunt la un nivel foarte înalt. Avem un parteneriat strategic consolidat. Este o muncă de echipă, care pornește de jos”.

În cadrul primei părți a manifestărilor, o scurtă intervenție a avut-o și domnul Cătălin Hănțuție, inspector pentru management instituțional: „Vă urez să păstrați ștacheta învățământului acolo sus, unde ați ridicat-o. Pot să spun că îmi pun speranța în voi, cei ce intrați aici”. La rândul său, doamna Isabella Chiais, lector de limbă și literatură italiană în cadrul liceului, a avut o intervenție pe tema importanței studiului în limba italiană și a rapoartelor italo-române.

Partea a doua a fost rezervată conferinței „Dante Alighieri – viață, operă, importanță literară și culturală”. Ea a fost deschisă de intervenția doamnei Ioana Grosaru, președintele Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT.: „Noi, în calitate de reprezentanți ai minorității italiene, ne dăruim acestei activități de a dezvolta limba italiană prin intermediul școlii. Vreau să mulțumesc tuturor celor implicați, fără de care lucrurile nu ar merge înainte”.

Evenimentul a fost „decorat” de o reușită expoziție de pictură cu tema „Dante Alighieri”.

quest'ambito, anche nel nostro paese si stanno svolgendo numerosi eventi. In qualità di rappresentante della minoranza italiana nel Parlamento della Romania, sono felicissimo che quest'evento contribuisca allo sviluppo dell'insegnamento in lingua materna italiana. Per noi è importante, perché possiamo portare avanti l'identità culturale, l'eredità culturale», ha dichiarato il signor Grosaru, che si è poi rivolto agli alunni che studiano «la lingua di Dante»: «Il Liceo Dante Alighieri è un nostro partner importante. In Romania, ci sono più di 13 000 alunni che studiano e parlano la lingua italiana. Per noi è un motivo d'orgoglio. Bisogna sottolineare come le relazioni tra Italia e Romania si svolgano ad altissimo livello. Abbiamo un partenariato strategico consolidato. Si tratta di un lavoro di squadra che parte dal basso».

Durante la prima parte dell'evento, ha avuto un breve intervento anche il signor Cătălin Hănțuție, ispettore per il management istituzionale: «Vi auguro di mantenere alto il livello d'insegnamento, lì dove l'avete innalzato. Posso dire di riporre speranza in voi, che entrate qui». A sua volta, la signora Isabella Chiais, lettrice di lingua e letteratura italiana nell'ambito del liceo, ha avuto un intervento riguardante l'importanza dello studio in lingua italiana e dei rapporti italo-romeni.

La seconda parte è stata riservata alla conferenza «Dante Alighieri – vita, opere, importanza letteraria e culturale». Questa è stata avviata dall'intervento della signora Ioana Grosaru, presidente dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT.: «Noi, in qualità di rappresentanti della minoranza italiana, ci dedichiamo a quest'attività di sviluppo della lingua italiana attraverso le scuole. Vorrei ringraziare quanti hanno offerto il proprio impegno, senza il quale le cose non potrebbero progredire».

Lucrările elevilor de la gimnaziu, toate demne de artiști consacrați, au fost expuse în sala de evenimente. În semn de apreciere doamna Ioana Grosaru a oferit domnului profesor de desen, Decebal-Gabriel Cojoc, coordonatorul elevilor, albumul de pictură *Angela Tomaselli*.

În continuare, Olivia Simion (RO.AS.IT.) a prezentat revista **SIAMO DI NUOVO INSIEME**, a Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT., invitându-i pe elevi să participe la cele două concursuri propuse de asociație, „EU vorbesc italiana/IO parlo italiano” și „Repere de identitate. Italienii din România”: „Puteți participa cu încredere, fără teamă. Vom ține cont de cât de corectă este italiană voastră, dar ne interesează mai ales creativitatea și interesul vostru”.

Scriitorul Antonio Rizzo, membru RO.AS.IT., a susținut prezentarea „Dante politico e la Firenze del suo tempo”, plasându-l pe Dante în contextul istoric și politic în care a trăit, în timp ce doamna profesoară Valentina Liurcă a vorbit despre „Dante e Beatrice, un amore per sempre”.

Au urmat multe momente literare puse în scenă de elevii liceului, dar și un bogat și variat program muzical coordonat de doamna profesoară Anne-Marie Iacob, avându-le printre protagoniste pe Rebeka Ioana Pascu, Ana-Maria Dona și Andra Elena Călmățui.

La acest eveniment special au ținut să fie prezenți și foști elevi ai liceului. Scriitoarea Naty Badea și-a amintit de perioada petrecută la „Dante Alighieri” și a împărtășit cu elevii câteva dintre învățămintele trase din acea perioadă.

La final, toți participanții au primit câte un cadou din partea Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT.

LA MULȚI ANI, ITALIA! BUONA FESTA DELLA REPUBBLICA!

Nu putea trece neobservată Ziua Națională a Italiei. Cu ocazia celei de-a 75-a aniversări a Republicii Italiene (2 iunie 2021), Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. a organizat un eveniment special, la centrul cultural „Casa d'Italia” din București. A fost o sărbătoare a minorității italiene, care a simbolizat reintrarea treptată în normalitate, participarea fiind exclusiv fizică. Un prilej pentru italieni de a se întâlni, de a sărbători împreună și de a se bucura de muzică de calitate.

„Vă mulțumesc pentru că suntem din nou împreună. Suntem o familie de mult timp. Evenimentele pe care le facem sunt cele care ne apropie de fiecare dată, ne dau posibilitatea să împărtășim bucuriile, să împărtășim necazurile. Asta ne face pe noi, ca și comunitate, să stăm împreună și să ducem mai departe ceea ce am moștenit de la strămoșii noștri”, a spus domnul deputat Andi-Gabriel Grosaru.

L'evento è stato «adornato» da una ben riuscita mostra di pittura dal tema «Dante Alighieri». Le opere degli alunni ginnasiali, tutte degne di artisti consacrati, sono state espone nella sala dell'evento. In segno di apprezzamento la signora Ioana Grosaru ha offerto al docente di disegno, Decebal-Gabriel Cojoc, coordinatore degli alunni, l'album di pittura *Angela Tomaselli*.

A continuazione, Olivia Simion (RO.AS.IT.) ha presentato la rivista **SIAMO DI NUOVO INSIEME** dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., invitando gli alunni a partecipare ai due concorsi proposti dall'associazione, «EU vorbesc italiana/IO parlo italiano» e «Riferimenti identitari. Gli Italiani di Romania»: «Potete partecipare con fiducia, senza paura. Terremo conto di quanto corretto sia il vostro italiano, ma soprattutto ci interessa la vostra creatività e il vostro interessamento».

Lo scrittore Antonio Rizzo, membro RO.AS.IT. ha sostenuto la presentazione di «Dante politico e la Firenze del suo tempo», collocando Dante nel contesto storico e politico in

Reprezentantul minorității italiene în Parlamentul României a continuat: „Am organizat acest salon în marja celei de-a 75-a aniversări a Republicii Italiene. De-a lungul anilor am avut prezenți în mijlocul nostru reprezentanții diplomați ai Italiei. Anul acesta în luna iulie va veni următorul ambasador. Domnul Marco Giungi a părăsit misiunea la sfârșitul lunii trecute. Am avut ocazia să mă întâlnesc cu dumnealui. Eu, de altfel, așa a intrat în obișnuință, sunt ultimul care strânge mâna unui diplomat italian când se întoarce înapoi în țara de origine. Mi-a împărtășit că s-a simțit foarte bine și că îi pare rău că nu a reușit să fie mult mai aproape din cauza pandemiei, din cauza restricțiilor, dar ne-a urat sănătate (...) Ei, de fiecare dată, când pleacă din România, lasă o parte din sufletul lor aici”.

Evenimentul a inclus spectacolul „Voci tinere în recital” (ediția a III-a), un program muzical complex cu elevi ai clasei doamnei prof. dr. univ. Bianca Luigia Manoleanu, cu siguranță viitori mari muzicieni, aflați în diverse stadii ale evoluției artistice. Acompaniați la pian de conf. univ. dr. Raluca Ouatu, au încântat audiența: Isabela Stănescu, Maria Gugu, Alexandra Băluț, Claudia Caia, Ciprian Mardare, Alexandru Grigore și Damian Vlad.

În pauza programului muzical, a avut loc o nouă prezentare, de această dată „față în față”, a cărții *Istorie din viața italienilor din România*, ediția a II-a, de Modesto Gino Ferrarini. „Această carte vorbește despre istoria noastră recentă, domnul Ferrarini făcând parte din comunitatea

cui ha vissuto, mentre la professoressa Valentina Liurcă ha parlato di «Dante e Beatrice, un amore per sempre».

Si sono poi susseguiti momenti letterari messi in scena dagli alunni del liceo, insieme anche a un ricco e variegato programma musicale, coordinato dalla professoressa Anne-Marie Iacob, le cui protagoniste sono state Rebeka Ioana Pascu, Ana-Maria Dona e Andra Elena Călmățui.

A questo evento speciale hanno voluto essere presenti anche gli ex alunni del liceo. La scrittrice Naty Badea ha ricordato il periodo passato alla «Dante Alighieri» e ha condiviso con gli alunni alcuni degli insegnamenti appresi in quel periodo.

Alla fine, tutti i partecipanti hanno ricevuto un regalo da parte dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT.

BUON COMPLEANNO ITALIA! BUONA FESTA DELLA REPUBBLICA!

La Giornata Nazionale dell'Italia non poteva passare inosservata, perciò in occasione del 75esimo anniversario della Repubblica Italiana (2 giugno 2021), l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. ha organizzato un evento speciale, presso il centro culturale «Casa d'Italia» di Bucarest. È stata una celebrazione della minoranza italiana, che ha simboleggiato il progressivo ritorno alla normalità, poiché la partecipazione all'evento è stata esclusivamente fisica. Un'occasione d'incontro per gli italiani, per festeggiare insieme e godersi della buona musica.

«Vi ringrazio per essere di nuovo insieme. Siamo una famiglia da molto tempo. Gli eventi che organizziamo ci avvicinano ogni volta, ci danno la possibilità di condividere la gioia, di condividere le difficoltà. Questo, come comunità, ci permette di stare insieme e di portare avanti ciò che abbiamo ereditato dai nostri bisnonni», ha dichiarato il signor deputato Andi-Gabriel Grosaru.

Il rappresentante della minoranza italiana al Parlamento della Romania ha continuato: «Abbiamo organizzato questo salone in margine al 75esimo anniversario della Repubblica Italiana. Negli anni abbiamo avuto tra noi anche i rappresentanti della diplomazia italiana. Quest'anno, il nuovo ambasciatore arriverà nel mese di luglio. Il signor Marco Giungi ha lasciato la missione alla fine del mese scorso. Ho avuto l'occasione di incontrarlo. D'altra parte, ed è diventata una sorta di abitudine, io sono l'ultimo a stringere la mano di un diplomatico italiano quando torna nel suo paese d'origine. Mi ha confidato di essersi sentito benissimo e il suo rammarico per non essere riuscito a starci più vicino, a causa della pandemia e delle restrizioni, ma ci ha augurato buona salute (...). Ogni volta, quando vanno via dalla Romania, gli ambasciatori lasciano qui un pezzo della loro anima».

italiană, participând la viața ei chiar de la începuturi, cu frământările refacerii, al întâlnirilor noastre și recunoașterii noastre ca etnie”, a spus doamna Ioana Grosaru, președintele Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT.

La rândul său, autorul a vorbit, pe scurt, despre ce l-a motivat să scrie cele două volume ale *Istoriorelor*: „Sunt mândru că am reușit această carte. M-am gândit că e de datoria mea să-i fac cunoscuți pe cei care au făcut o figură frumoasă aici. Mi-am notat de-a lungul anilor – pentru că sunt 30 de ani – tot ce am găsit eu pe drum. Am tot scris despre italieni în diverse publicații. Tot s-au strâns (n.r. informațiile), s-au strâns, până când au devenit interesante. Mi-a făcut mare plăcere să umblu prin notițe și să gândesc că ar fi foarte bine să știe și alții, pentru că a fost o activitate frumoasă a etnicilor italieni.”

VICTOR IANCU, MEMBRU RO.AS.IT., A PRIMIT TITLUL DE CETĂȚEAN DE ONOARE AL COMUNEI GRECI

La invitația domnului Nicolaie Mocanu, primarul comunei Greci (jud. Tulcea), domnul deputat Andi-Gabriel Grosaru, reprezentantul minorității italiene în Parlamentul României, și doamna Ioana Grosaru, președintele Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT., au participat, pe 19 iunie, la ședința festivă a Consiliului Local Greci, în cadrul căreia au primit titlul de Cetățean de Onoare al comunei domnii Victor Iancu, armator și membru al Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT., Prof. Univ. Dr. Tudorel Ciurea (UMF Craiova) și Victor Gidiuță,

L'evento ha compreso anche lo spettacolo «Voci giovani in recital» (III edizione), un programma musicale complesso con gli studenti della classe di piano della docente universitaria Bianca Luigia Manoleanu, di certo futuri musicisti, a diversi stadi della loro evoluzione artistica.

Accompagnati al piano dalla conf. univ. dott. ssa Raluca Ouatu, hanno incantato il pubblico: Isabela Stănescu, Maria Gugu, Alexandra Băluț, Claudia Caia, Ciprian Mardare, Alexandru Grigore e Damian Vlad.

Durante la pausa del programma artistico, ha avuto luogo una nuova presentazione, questa volta «faccia a faccia», del libro *Storielle di vita degli Italiani di Romania*, II edizione, di Modesto Gino Ferrarini. «Questo libro parla della nostra storia recente, poiché il signor Ferrarini fa parte della comunità italiana, ha partecipato alla sua vita fin dagli inizi, nel tumulto della ricostruzione, ai nostri incontri e al nostro riconoscimento come etnia», ha dichiarato la signora Ioana Grosaru, presidente dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT.

A sua volta, l'autore ha parlato brevemente di cosa l'abbia spinto a scrivere i due volumi delle *Storielle*: «Sono orgoglioso di aver realizzato questo libro. Ho pensato fosse un mio compito rendere noti quanti abbiano fatto una bella figura qui. Negli anni – perché si tratta di 30 anni – ho annotato tutto ciò che ho trovato lungo questa strada. Ho continuato a scrivere degli italiani per diverse riviste. Si sono accumulate (N.d.R. le informazioni) e hanno continuato ad accumularsi, fino a quando non sono diventate interessanti. Mi ha fatto un grande piacere ripercorrere gli appunti e ho pensato sarebbe stato bello farli conoscere anche ad altri, perché è stata una splendida attività dei membri della minoranza italiana.»

CITTADINANZA ONORARIA DEL COMUNE AL SIGNOR VICTOR IANCU

Su invito del signor Nicolaie Mocanu, sindaco del comune di Greci (Tulcea), il deputato Andi-Gabriel Grosaru, rappresentante della minoranza italiana nel Parlamento della Romania, e la signora Ioana Grosaru, presidente dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., il 19 luglio hanno partecipato alla seduta estiva del Consiglio Comunale di Greci, durante il quale hanno ricevuto la Cittadinanza Onoraria del comune i signori Victor Iancu, armatore e membro dell'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT., il docente universitario, dott. Tudorel Ciurea (UMF Craiova) e Victor Gidiuță, contrammiraglio di flottiglia e comandante della base logistica navale Pontica di Constanța.

Il signor Victor Iancu ha posto le basi dell'unica società di Tulcea autorizzata dallo stato romeno a svolgere l'attività di trasporto merci e

contraamiral de flotilă și comandantul bazei logistice navale Pontica din Constanța.

Domnul Victor Iancu a pus bazele singurei societăți din județul Tulcea autorizate de statul român pentru activități de transport marfă și persoane pe Dunăre. „Primele cuvinte le-am învățat de la mama care vorbea italienește. În grupurile de copii vorbeam italienește, jucam jocuri din Italia. Dar dintre copii, doar eu și sora mea am învățat această limbă. A fost o perioadă o grădiniță a italienilor, dar s-a desființat în anul 1948”, a povestit domnia sa, apreciind că unitatea italienilor din comună s-a menținut în jurul bisericii construite de strămoși.

În cadrul festivității a luat cuvântul și deputatul Andi-Gabriel Grosaru, care a vorbit, printre altele, despre continuarea proiectelor în beneficiul comunității etnicilor italieni: „Crisa din ultimul an ne-a oprit fizic activitățile, dar în mediul online am desfășurat mai multe acțiuni. Evenimentele de acest gen ne dau posibilitatea de a ne întâlni după o perioadă grea de distanțare fizică. Avem proiecte de dezvoltare”.

Programul evenimentului a cuprins și expoziția de pictură „Pe cărări hercinice”, de Pier Bertig, cu lucrări care prezintă peisaje și oameni din Munții Măcinului.

pasageri sul Danubio. «Le prime parole le ho imparate da mia madre che parlava italiano. Con gli altri bambini parlavo italiano, giocavamo giochi provenienti dall'Italia. Tra i bambini, solo io e mia sorella abbiamo imparato questa lingua. Per un periodo c'è stato un asilo italiano ma è stato chiuso nel 1948», ha raccontato il signore, osservando come l'unità tra gli italiani della comunità si sia stretta intorno alla chiesa, costruita dai loro antenati.

Durante l'evento ha preso la parola anche il deputato Andi-Gabriel Grosaru, che tra le altre ha parlato della continuità dei progetti a favore della comunità italiana: «La crisi dell'ultimo anno ha bloccato fisicamente le nostre attività ma online abbiamo svolto molte altre azioni. Gli eventi di questo genere ci danno la possibilità di incontrarci dopo un periodo difficile di distanziamento fisico. Abbiamo progetti da portare avanti».

Il programma dell'evento ha compreso anche l'esposizione di pittura «Sui sentieri ercinici» di Pier Bertig, composta da opere che rappresentano paesaggi e persone dei Monti Măcin.

La Giornata Nazionale
dell'**Italia**, celebrata
nell'**Anno Dantesco**

RO.AS.IT. – din nou o prezență importantă în mediul academic sucevean

Respectând tradiția și colaborarea fructuoasă a ultimilor ani, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. a fost organizator, alături de Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, al ediției a V-a a Simpozionului național cu participare internațională „Contribuția bibliotecii la afirmarea diversității culturale în spațiul românesc”, ce s-a desfășurat între 15 și 17 iulie 2021 la Suceava.

Rispettando la tradizione e la fruttuosa collaborazione degli ultimi anni, l'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. ha organizzato, accanto all'Università «Ștefan cel Mare» di Suceava, la V edizione del Simposio nazionale con partecipazione internazionale «Il contributo della biblioteca nell'affermazione della diversità culturale nello spazio romeno», svoltosi tra il 15 e il 17 luglio 2021 a Suceava.

Anul acesta, simpozionul a avut tema „Noi modalități de prelucrare și transmite a informației în instituțiile de educație și cultură”. Evenimentul cu participare internațională a fost găzduit de Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava și a reprezentat o premieră, întrucât a adoptat un format hibrid, cu participare fizică în Auditorium Joseph Schmidt, dar și cu o numeroasă participare online a invitaților și a publicului – o interacțiune dinamică și interesantă sală-online, care a reunit peste 100 de participanți. Alături de USV și de RO.AS.IT., la organizarea simpozionului au contribuit Asociația Bibliotecarilor din România și Casa Corpului Didactic „George Tofan” Suceava.

În acest an, simpozionul a beneficiat și de o secțiune dedicată lui Dante Alighieri, „Anul Dante: 700 de ani de la moartea Poetului Suprem”, întrucât se împlinesc 700 de ani de la moartea marelui poet, iar RO.AS.IT. a dorit să marcheze anul Dante și

Quest'anno, il simposio ha avuto come tema «Nuove modalità di elaborazione e trasmissione dell'informazione delle istituzioni educative e culturali». L'evento con partecipazione internazionale è stato ospitato dall'Università «Ștefan cel Mare» di Suceava e ha rappresentato un'anteprima, poiché ha adottato un formato ibrido, con presenza fisica presso l'Auditorium Joseph Schmidt ma anche una numerosa partecipazione online di invitati e pubblico – un'interazione dinamica e interessante sala-online, che ha riunito più di 100 partecipanti. Accanto all'USV e alla RO.AS.IT., all'organizzazione del simposio hanno contribuito l'Associazione dei Bibliotecari di Romania e la Casa del Corpo Didattico «George Tofan» di Suceava.

Quest'anno il simposio ha beneficiato anche di una sezione dedicata a Dante Alighieri, «Anno Dantesco: 700 anni dalla morte del Sommo Poeta», poiché si festeggiano 700 anni dalla morte del grande poeta e la RO.AS.IT. ha voluto ricordare l'anno Dantesco anche in ambito accademico, creando così l'occasione per interessanti interventi e dibattiti in merito al Sommo Poeta e alla sua opera.

Il discorso di benvenuto è stato rivolto dalla direttrice della Biblioteca Universitaria «Ștefan cel Mare», la docente universitaria DHC Sanda-Maria Ardeleanu, che ha sottolineato quanto la missione delle biblioteche e dei bibliotecari sia speciale, dal momento che le biblioteche costituiscono un punto d'attrazione, dimostrandosi importanti anche durante la pandemia o forse soprattutto allora, come custode del tesoro della conoscenza. La direttrice ha letto un manifesto a sostegno della lettura, un intervento da parte di Matei Vișniec, e che ha sottolineato l'ineguagliabile importanza dei libri e della lettura per lo sviluppo di ciascun individuo.

All'inaugurazione dell'evento, ha preso la parola anche il deputato Andi-Gabriel Grosaru, il rappresentante della minoranza italiana al Parlamento della Romania, con un discorso in cui ha mostrato come «per noi, comunità italiana, la diversità culturale ha rappresentato e rappresenta una caratteristica particolare del nostro spazio comune: insieme, maggioranza, minoranze, abbiamo saputo trovare quella via di mezzo che ci permette di vivere in armonia all'interno di uno stato di diritto, democratico.»

La serie di momenti destinati all'Associazione degli Italiani di Romania – RO.AS.IT. nell'ambito del simposio, è stata aperta dall'invitato speciale della RO.AS.IT., il docente Livio Zerbini dell'Università di Ferrara, noto specialista d'antichità e

de
Olivia Simion

traduzione
Clara Mitola

foto
RO.AS.IT.

în acest cadru academic, existând, astfel, un prilej pentru interesante comunicări și dezbateri în jurul Poetului Suprem și al operei sale.

Cuvântul de bun venit a fost adresat de directorul Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare”, dna prof. univ. dr. DHC Sanda-Maria Ardeleanu, care a subliniat că misiunea bibliotecilor și a bibliotecarilor este una specială, bibliotecile fiind un punct de atracție, dovedindu-și importanța și în perioada pandemiei sau poate mai ales atunci, ca păstrător al tezaurului cunoașterii. Doamna director a dat citire și unui manifest în sprijinul lecturii, un eseu transmis de către Matei Vișniec care a punctat importanța inegalabilă a cărților și a lecturii în dezvoltarea fiecărui individ.

În deschiderea evenimentului, a luat cuvântul și domnul deputat Andi-Gabriel Grosaru, reprezentantul minorității italiene în Parlamentul

României, cu o alocuțiune în care a apreciat că „pentru noi, comunitatea italiană, diversitatea culturală a reprezentat și reprezintă o caracteristică aparte a spațiului nostru comun: împreună, majoritari, minoritari, am știut să găsim acea cale de mijloc care să ne permită să trăim în armonie într-un stat de drept, democratic.”

Seria momentelor alocate Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT. din cadrul simpozionului a fost deschisă de invitatul special din partea RO.AS.IT. în cadrul evenimentului, domnul profesor Livio Zerbini de la Universitatea din Ferrara, cunoscut specialist al antichității și care, în prelegerea sa intitulată „Dante și Traian: de la biblioteca latină a Poetului Suprem la marile figuri ale istoriei imperiale a Romei”, a vorbit despre viziunea lui Dante asupra împăraților romani și felul în care aceștia au fost ilustrați în *Comedia* sa, despre autorii antici și tradiția medievală care i-au influențat gândirea lui Dante și l-au determinat să-i plaseze pe iluștrii împărați români în unele sau altele dintre spațiile lumii de dincolo: Paradis, Purgatoriu sau Infern. Prelegerea s-a încheiat cu prezentarea unui scurt film documentar despre figura împăratului Traian, cel în vremea căruia Imperiul Roman a atins maximul său de expansiune teritorială și în vremea căruia s-au pus bazele istoriei comune dintre Italia și România.

che, nel suo intervento, intitolato «Dante e Traiano: dalla biblioteca latina del Sommo Poeta alle grandi figure della storia imperiale di Roma», ha parlato della visione di Dante in merito agli imperatori romani e del modo in cui questi gli abbia illustrati nella sua *Commedia*, degli autori antichi e della tradizione medievale che hanno influenzato il pensiero di Dante e l'hanno spunto a porre gli illustri imperatori romani qua e là nell'altro mondo: Paradiso, Purgatorio o Inferno. L'intervento si è concluso con la presentazione di un breve documentario sulla figura dell'imperatore Traiano, all'epoca del quale l'Impero Romano ha raggiunto la sua massima espansione territoriale e in cui sono state poste le basi della storia comune tra Italia e Romania.

Nella seconda parte della prima giornata di simposio si è svolta la presentazione del più recente progetto editoriale dell'Associazione degli

Italiani di Romania – RO.AS.IT., *Mi ricordo di un giorno di scuola. Quaderno 5. Storia della lingua italiana*, alla presenza dell'autore, Antonio Rizzo. Di questo libro fondamentale, il più ambizioso progetto dell'autore fino a questo momento, hanno parlato la signora presidente della RO.AS.IT., Ioana Grosaru, e la docente universitaria Nicoleta Silvia Ioana, uno dei traduttori del volume in lingua romena. La signora Grosaru ha ricordato la lunga collaborazione della RO.AS.IT. con l'autore, membro importante dell'associazione, accanto alla quale è da quasi 15 anni. Antonio Rizzo, uomo di cultura, sociologo, scrittore, ha sempre il piacere di condividere con gli altri le sue conoscenze e le sue passioni, è un divulgatore, come gli piace chiamarsi, motivo per cui scrive e tiene di fronte al pubblico romeno, con allegria, ogni volta in cui ne ha l'occasione, conferenze sui più svariati argomenti, dalla letteratura, storia, geografia... quasi tutto ciò che riguarda la cultura e la civiltà italiana. L'autore ha confessato che, quando scrive, ha sempre in mente un lettore adolescente, che frequenta le ultime classi delle medie, cui desidera trasmettere letteratura e storia in modo accessibile e piacevole, di altro modo rispetto allo stile scolastico. Proprio per questo, anche la sua opera più recente rappresenta uno strumento di lavoro utile a qualsiasi alunno, studente

În a doua parte a primei zile a simpozionului a avut loc și lansarea celui mai recent proiect editorial al Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., *Mi ricordo di un giorno di scuola. Quaderno 5. Storia della lingua italiana (Îmi amintesc de o zi de școală. Caietul 5. Istoria limbii italiene)*, în prezența autorului Antonio Rizzo. Despre această carte fundamentală, cel mai ambițios proiect de până acum al autorului, au vorbit doamna președinte a RO.AS.IT, Ioana Grosaru, și doamna prof. univ. dr. Nicoleta Silvia Ioana, unul dintre traducătorii în limba română ai volumului. Dna Grosaru a amintit lunga colaborare a RO.AS.IT. cu autorul, membru important al asociației, lângă care se află de aproape 15 ani. Antonio Rizzo, om de cultură, sociolog, scriitor, are mereu plăcerea de a împărtăși din cunoștințele și pasiunile sale cu restul lumii, este un divulgator, cum îi place să se numească, motiv pentru care scrie și ține în fața publicului român, cu bucurie, de fiecare dată când are ocazia, prelegeri pe teme dintre cele mai diverse, de la literatură, istorie, geografie... cam tot ce ține de cultura și civilizația italiană. Autorul a mărturisit că, de fiecare dată când scrie, are în minte un cititor adolescent, în clasele terminale ale școlii generale, căruia dorește să îi transmită literatura și istoria într-o manieră accesibilă și plăcută, altfel decât în stilul clasic școlăresc. Tocmai de aceea, și cea mai recentă carte a sa reprezintă un instrument de lucru util oricărui elev, student sau profesor interesat de limba și literatura italiană, fiind bogată în informații, dar în același timp clară și ușor de lecturat. Formarea limbii italiene și istoria evoluției sale devine astfel, dintr-un subiect greoi, unul accesibil, instrumentele de lucru, precum hărțile și indexurile inserate pe parcursul lucrării, precum și la finalul acesteia, făcând-o cu atât mai interesantă și mai folositoare.

Lansarea volumului a fost urmată de prezentarea filmului documentar *Drumul Talienilor*, prin care RO.AS.IT. a evidențiat contribuția meșterilor italieni la construirea Drumului Talienilor și a monumentului ridicat pe Muntele Stânișoara, Crucea Talienilor.

În cadrul simpozionului și-au prezentat cărțile alți doi cunoscuți scriitori bucovineni. *Wall and Neutrino. The Poet in New York* este volumul de poeme alese, traduse în limba engleză, al lui Constantin Severin, artist plastic și scriitor, printre

o docente interesată la lingua e alla letteratura italiana, poiché ricco d'informazioni ma allo stesso tempo chiaro e di facile lettura. La formazione della lingua italiana e la storia della sua evoluzione in questo modo si trasforma, da argomento difficile, in qualcosa di accessibile, mentre gli strumenti di lavoro, come le mappe e gli indici inseriti all'interno dell'opera e anche alla fine, lo rendono ancora più interessante e utile.

Il lancio del volume è stato seguito dalla presentazione del film *La strada dei Taliani* tramite cui la RO.AS.IT. ha sottolineato il contributo delle maestranze italiane nella costruzione della Strada dei Taliani e del monumento eretto sul Monte Stânișoara, la Croce dei Taliani.

Durante il simposio hanno presentato i loro libri altri due noti scrittori di Bucovina. *Wall and Neutrino. The Poet in New York* è un volume di poesie scelte, tradotte in lingua inglese, di Constantin Severin, artista plastico e scrittore, autore, tra le altre, dell'opera *Il bibliotecario dell'Inferno*, in cui dimostra una conoscenza enciclopedica, messa su carta in modo inedito e accattivante.

Autore di fattura narrativo-storica, lo scrittore Andrei Breabăn «ha raccontato» il suo nuovo romanzo *E se domani venisse...: saggi*, ricordando anche *Le porte del destino* e *I coraggiosi di sua maestà*, pubblicati del 2020, e *Regni paralleli*, 2021.

Il secondo giorno del simposio è stato dedicato a Dante e, per la RO.AS.IT., il signor Antonio Rizzo ha sostenuto un'interessante conferenza intitolata «Per me si va» Dante, l'avventuriero di una lingua, il romanzo di una vita» sul contesto politico e storico in cui è vissuto e ha creato Dante Alighieri. All'interno di questa sezione, diversi docenti, studenti e bibliotecari hanno presentato i propri lavori, riguardanti argomenti che hanno toccato la vita di Dante, i suoi viaggi, l'influenza della sua opera nella letteratura universale, come anche gli aspetti particolari della sua opera. La sezione ha generato dibattiti interessanti, costituendo un'occasione di dialogo ai margini della vita e dell'opera di Dante, come anche sul modo in cui sia percepita e compresa l'opera del grande poeta nella nostra epoca.

Accanto alla sezione Dante, il simposio ne ha avute altre tre: «Nuovi paradigmi dell'attività del bibliotecario durante la crisi sanitaria», «La diversità delle informazioni e il loro ruolo nell'avvio di

alte și autor al cărții *Bibliotecarul Infernului*, în care dovedește o cunoaștere enciclopedică, așternută pe hârtie într-un mod inedit și captivant.

Autor de factură narativ - istorică, scriitorul Andrei Breabăn „a povestit” noul său roman *Și dacă mâine ar veni...: eseuri*, neuitând să amintească și de *La porțile destinului* și *Vitejii mării sale*, publicate în anul 2020 și de *Domnii paralele*, 2021.

A doua zi de simpozion a fost cea dedicată secțiunii Dante, în care, din partea RO.AS.IT., domnul Antonio Rizzo a susținut o interesantă prelegere cu titlul „Per me si va...” Dante, l'avventuriero di una lingua, il romanzo di una vita” despre contextul politic și istoric în care a trăit și a creat Dante Alighieri. În cadrul secțiunii au mai prezentat lucrări profesori, studenți și bibliotecari, pe tematici care au abordat viața lui Dante, călătoriile sale, influența operei lui asupra literaturii universale, precum și aspecte particulare din opera sa. Secțiunea a stârnit dezbateri interesante, fiind un prilej de dialog pe marginea vieții și operei lui Dante, precum și felul în care este și trebuie perceput și înțeles marele poet în epoca noastră.

Alături de secțiunea Dante, simpozionul a avut altele trei: „Noi paradigme în activitatea bibliotecarului în perioadă de criză sanitară”, „Diversitatea informațiilor și rolul lor în inițierea schimburilor culturale și educaționale în perioada pandemiei SARS-CoV-2, 2019-2021” și „Creația scrisă și adaptarea acesteia în contextul pandemiei”. În cadrul acestora, au luat cuvântul și dna Sanda Maria Ardeleanu, care a adus în atenție un valoros punct de vedere despre (re)editarea operei iorghiene, în vreme ce bibliotecara Despina Doina Rotaru a prezentat campania „Citesc, deci trăiesc”, desfășurată cu succes de Biblioteca Universității „Ștefan cel Mare”.

Simpozionul s-a bucurat și de o expoziție ce a reunit cincisprezece artiști plastici din zona Bucovinei și s-a încheiat cu o excursie documentară la mănăstirile Gura Humorului, Voroneț, Putna, Sucevița, Moldovița și Dragomirna. Printre participanți s-a aflat și dr. Mykhailo Zushman, director al Bibliotecii Științifice a Universității Naționale „Iuri Fedkovyci” din Cernăuți.

La încheierea acestei ediții, adresăm un cuvânt de apreciere pentru echipa implicată în organizarea și desfășurarea simpozionului, echipă coordonată de inițiatorul și sufletul acestui proiect, prof. univ. dr. DHC Sanda Maria Ardeleanu: bibliotecarele Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava – Adriana Florentina Gherasim, Mihaela Cristea, Despina Doina Rotaru, Ramona Țabrea, Antoneta Mihailescu, inginerii Serviciului de Comunicații și Tehnologii Informaționale ai Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava – Marian Andrieș și Răzvan Blaga, precum și dnei lector univ. dr. Mariana Șovea de la Centrul de Reușită Universitară al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava.

Simpozionul Bibliotecii Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava reprezintă, așadar, o frumoasă reușită care dă speranță continuității și colaborării cu asociația noastră. Mulțumim pe această cale conducerii Universității, dlui Rector Mircea Diaconu pentru sprijin.

scambi culturali ed educativi durante la pandemia di SARS-CoV-2, 2019-2021» e «La creazione scritta e il suo adattamento al contesto pandemico». In quest'ambito ha preso la parola anche la signora Sanda Maria Ardeleanu, che ha posto l'accento su un valoroso punto di vista in merito alla (ri)pubblicazione dell'opera di Iorga, mentre la bibliotecaria Despina Doina Rotaru ha presentato la campagna «Leggo, quindi vivo», svoltasi con successo presso la Biblioteca Universitaria «Ștefan cel Mare».

Il simposio è stato arricchito anche da un'espansione che ha riunito quindici artisti plastici provenienti dalla Bucovina e si è concluso con un'escursione documentaria ai monasteri Gura Humorului, Voroneț, Putna, Sucevița, Moldovița e Dragomirna. Tra i partecipanti, c'è stato anche il dott. Mykhailo Zushnam, direttore della Biblioteca Scientifica dell'Università Nazionale «Yuriy Fedkovych» di Cernăuți.

A conclusione di quest'edizione, rivolgiamo il nostro apprezzamento alla squadra implicata nell'organizzazione e svolgimento del simposio, squadra coordinata dall'iniziatore e dall'anima di questo progetto, la docente universitaria dott.ssa DHC Sanda Maria Ardeleanu: le bibliotecarie – Adriana Florentina Gherasim, Mihaela Cristea, Despina Doina Rotaru, Ramona Țabrea, Antoneta Mihailescu, gli ingegneri del Servizio per la Comunità e la Tecnologia Informatica dell'Università «Ștefan cel Mare» di Suceava – Marian Andrieș e Răzvan Blaga, come anche la lettrice universitaria, dott.ssa Mariana Șovea del Centro di Successo Universitario dell'Università «Ștefan cel Mare» di Suceava.

Il simposio della Biblioteca Universitaria «Ștefan cel Mare» di Suceava rappresenta pertanto un bel successo che offre speranza di continuità e di collaborazione con la nostra associazione. Ringraziamo in questa sede la dirigenza dell'Università, il sig. Rettore Mircea Diaconu, per il sostegno.

**RO.AS.IT. – di nuovo
una presenza
importante
nell'ambito
accademico di
Suceava**

Italia „a dat milităria jos din pod” la Jocurile Olimpice: locul 10 pe națiuni!

Delegația Italiei s-a întors de la Jocurile Olimpice de la Tokyo cu 10 medalii de aur, 10 de argint și 20 de bronz, performanță echivalentă cu locul 10 în clasamentul general pe națiuni. Au fost rezultate peste așteptări, iar mulți s-au întrebat care este secretul. Cineva a găsit o posibilă explicație: dintre cei 383 de sportivi italieni care au concurat la Jocuri, 270 – însemnând un procent de 70 % – au fost militari sau polițiști (forțele armate – 129, Poliție – 140, Pompieri – 1). Dintre italienii care au urcat pe podium, 49 au aparținut categoriilor menționate.

Așadar, se poate spune că Italia „a dat milităria jos din pod” la Olimpiadă. Sportivi precum Jacobs sau Tortu și înotători ca Paltrinieri s-au antrenat pentru întrecerile olimpice cu sprijinul acestor instituții. După cariera

sportivă, aceștia pot alege între a continua ca antrenori și a lucra în armată sau în poliție.

Italia a fost reprezentată la această ediție a Jocurilor Olimpice de 174 de sportive și de 165 de sportivi. Pentru prima dată în istoria participărilor la JO, numărul fetelor a fost mai mare decât al băieților. De asemenea, a fost cea mai numeroasă delegație italiană care a mers vreodată la Olimpiada de vară.

Atletism 4 × 100 m: campioni olimpici la doar o sutime de secundă! Cursa de ștafetă 4 × 100m a fost de un dramatism incredibil. Marea Britanie avea un avans mare înainte de ultimul schimb, iar Nethaneel Mitchell-Blake trebuia doar să nu se împiedice până la final. Filippo Tortu, campion european la juniori în 2017, a reușit însă o revenire demnă de un supererou

pe ultimii metri și l-a întrecut pe britanic cu o sutime de secundă! Timpul realizat, de 37,50, este record național pentru Italia și al cincilea timp la Olimpiadă.

Episod unic în istoria Jocurilor Olimpice. Un italian a fost protagonist într-un episod unic în istoria Jocurilor Olimpice, în proba de săritură în înălțime. Gianmarco Tamberi a avut aceeași săritură ca și Mutaz Essa Barshim din Qatar. Ambii sportivi au ajuns la 2,37 m fără nicio greșeală, iar organizatorii ar fi trebuit să ridice ștacheta la 2,39 m pentru a face departajarea. În acel moment, Barshim și Tamberi i-au întrebat pe oficiali dacă nu se poate să primească amândoi medalia de aur. Răspunsul fiind afirmativ, sportivii s-au îmbrățișat și au urcat pe cea mai înaltă treaptă a podiumului.

de
Victor Partan

traduzione
Clara Mitola

La delegazione dell'Italia è tornata dai Giochi Olimpici di Tokyo con 10 medaglie d'oro, 10 d'argento e 20 di bronzo, una prestazione che equivale al 10° posto nella classifica generale delle nazioni. Sono stati risultati superiori alle aspettative, e in molti si sono domandati quale fosse il segreto. Qualcuno ha trovato una possibile spiegazione: tra i 383 sportivi italiani che hanno partecipato alle Olimpiadi, 270 – vale a dire il 70 % – sono stati militari o poliziotti (Forze armate – 129, Polizia – 140, Pompieri – 1). Tra gli italiani giunti sul podio, 49 appartenevano alle categorie menzionate.

Pertanto, possiamo dire che l'Italia «ha dato del filo da torcere» alle Olimpiadi. Sportivi come Jacobs o Tortu e i nuotatori Paltrinieri si sono allenati per le sfide olimpiche con il sostegno di queste istituzioni. Una volta

terminata la carriera sportiva, questi atleti potranno decidere se continuare come allenatori e lavorare nell'esercito o nella polizia.

L'Italia è stata rappresentata in quest'edizione dei Giochi Olimpici da 174 atlete e 165 atleti. Per la prima volta nella storia dei partecipanti ai GO, il numero delle ragazze è stato superiore a quello dei ragazzi. Allo stesso modo, è stata la più folta delegazione italiana mai presentatasi alle Olimpiadi estive.

Atletica 4 × 100 m: campioni olimpici per un solo centesimo di secondi! La staffetta 4x100m è stata di incredibile drammaticità. La Gran Bretagna aveva un grande vantaggio prima dell'ultimo cambio, e Nethaneel Mitchell-Blake doveva solo non inciampare fino al traguardo. Filippo Tortu, campione europeo junior nel 2017, è però riuscito in una rimonta degna di un

supereroe sugli ultimi metri e ha superato il britannico con un centesimo di secondo! Il tempo realizzato, di 37,50, è stato un record nazionale per l'Italia e il quinto tempo alle Olimpiadi.

Un episodio unico nella storia dei Giochi Olimpici. Un italiano è stato protagonista di un episodio unico nella storia dei Giochi Olimpici, nella prova di salto in alto. Gianmarco Tamberi ha realizzato lo stesso salto di Mutaz Essa Barshim del Qatar. Entrambi gli atleti hanno raggiunto i 2,37 m senza errori, e gli organizzatori avrebbero dovuto sollevare l'asticella a 2,39 m per lo spareggio. In quel momento, Barshim e Tamberi hanno chiesto agli ufficiali se fosse possibile ricevere entrambi la medaglia d'oro. La risposta è stata affermativa, e gli sportivi si sono abbracciati e sono saliti sul gradino più alto del podio.

L'Italia
«ha dato
del filo da
torcere»
ai Giochi
Olimpici:
10° posto
tra le
nazioni!

IULIE • SEPTembrie

Multe milioane de italieni fericiți. Din nou... de fotbal

Italia, „Campiona Europei”

de
Modesto Gino
Ferrarini

Culese de
subsemnatul
din emisiuni de
televiziune, de radio
și din reviste din
România și din
străinătate.

Informazioni
raccolte dal
sottoscritto,
da programmi
televisivi, radio e
da riviste romene e
straniere.

traduzione
Clara Mitola

...Da, firesc, o treabă obișnuită. Pe la începutul lunii august, câțiva dintre noi s-au adunat în redacție pentru a decide ce materiale vom publica în numărul viitor. S-a propus o temă, altele. Când cineva a zis: „Trebuie, neapărat, să scriem despre marele succes al fotbalului italian la Euro 2020. Au devenit Campionii Europei!”. „Prea târziu – sare altul – asta a fost pe la jumătatea lunii iulie”.

Imediat, două tabere. Trebuie sau nu? Victoria a revenit grupului ce iubește sportul: președinta noastră Ioana Grosaru – profesoară de educație fizică, antrenoare de atletism; Victor Partan – crescut în meserie din valorile redacțiilor de sport – și subsemnatul, Modesto Gino Ferrarini, gazetar sportiv de peste 50 de ani. Argumentele lor? Sunt multe de povestit cititorilor noștri despre acest mare succes: informații tehnice, cronică partidei, comentarii despre joc, fotografii. Ce să mai vorbim despre atmosfera de basm din Peninsula, din alte țări. Evident, cu mare bucurie, s-a decis: scriem despre marele eveniment. Sunt „ai noștri”.

„DUMINICA LEILOR”

Așa au numit-o ziariștii italieni: „Domenica dei leoni”! „Anglia pornea mare favorită – scria cunoscutul ziarist și prieten al nostru Ovidiu Ioanițoia – în fața Italiei și pentru că juca pe

...Sì, certo, un fatto naturale. All'inizio di agosto, alcuni di noi si sono incontrati alla redazione per decidere quali materiali avremmo pubblicato nel numero successivo. Sono stati decisi diversi argomenti. Quando uno ha detto: «È assolutamente necessario scrivere del grande successo italiano agli Europei 2020!» «Troppo tardi – risponde un altro – quello è stato a metà luglio».

Subito due schieramenti. Bisogna farlo o no? A vincere è stato il gruppo amante dello sport: la nostra presidente Ioana Grosaru – docente di educazione fisica, allenatrice di atletica; Victor Partan – cresciuto professionalmente tra le redazioni sportive – e il sottoscritto, Modesto Gino Ferrarini, giornalista sportivo da oltre 50 anni. I loro argomenti? Ci sono molte cose da raccontare ai nostri lettori su questo grande successo: le informazioni tecniche, la cronaca della partita, i commenti di gioco, le fotografie. E questo, senza parlare dell'atmosfera favolosa nella Penisola, negli altri paesi. In modo evidente, abbiamo deciso con grande gioia: scriveremo del grande evento. Sono «dei nostri».

«LA DOMENICA DEI LEONI»

Così l'hanno chiamata i giornalisti italiani: «Domenica dei leoni»! «L'Inghilterra è partita come grande favorita – scriveva un noto giornalista e nostro amico, Ovidiu Ioanițoia – rispetto all'Italia, anche perché avrebbero giocato a Wembley, sostenuta da più di 60.000 spettatori. Pronostici confermati. L'Inghilterra, stupefacente, ha segnato... già dal minuto 2, con Shaw. Controllando un avversario che non riusciva a trovare il ritmo necessario e neppure la direzione, gli inglesi hanno dominato così la prima ripresa. Ma dopo la pausa hanno fatto retromarcia, permettendo alla Squadra Azzurra di uscire dall'assedio e di equilibrare man mano l'incontro. Bonucci è riuscito a pareggiare con un calcio d'angolo e la finale è continuata con i supplementari». Poi, la «lotteria dei rigori». In cui gli inglesi hanno fallito. Il portiere Gianluigi Donnarumma (mio Dio, quante «n» e quante «m»), di 22 anni, ha parato due calci di rigore.

Il risultato, conosciuto: finale ITALIA – INGHILTERRA 1-1 e 3-2 dopo i rigori. Gli italiani, naturalmente, erano «al settimo cielo». I giornalisti si sono superati con titoli ben riusciti: «La felicità», «Italia eroica», «Domenica dei leoni».

foto: itapress.com

Wembley, încurajată de peste 60.000 de spectatori. Anticipări confirmate. Anglia, stupefiant, a deschis scorul... încă din minutul 2, prin Shaw. Controlând un adversar ce nu își găsea nici ritmul necesar, nici direcția, englezii au dominat, astfel, toată repriza I. Dar au dat înapoi după pauză, permițând Squadrei Azzurra să iasă din încercuire și să echilibreze, treptat, meciul.

„Italianii pleacă la fotbal ca la război și la război ca la fotbal”

«Gli italiani scendono in campo come se andassero in guerra e vanno in guerra come se scendessero in campo»

Bonucci a reușit egalarea la un corner și finala s-a dus în prelungiri”. Apoi, la „loteria penalty-urilor”, unde englezii au ratat, portarul Gianluigi Donnarumma (Doamne, ce de „n” și ce de „m”), de 22 de ani, a parat două lovituri de departajare.

Rezultatul se știe: finala ITALIA – ANGLIA 1-1 și 3-2 după lovituri de departajare. Italienii, normal, erau „în ceruri”. Ziariștii se întreceau în titluri inspirate: „La felicită”, „Italia eroica”, „Domenica dei leoni”.

PORTARUL GIANLUIGI DONNARUMMA, „JUCĂTORUL COMPETIȚIEI”

După meci, UEFA l-a desemnat cel mai bun jucător al competiției pe Gianluigi Donnarumma (care avea 22 de ani și 136 de zile). Astfel, acesta a devenit al treilea „cel mai bun tânăr portar” al unui turneu final, după spaniolul Iribar (în 1964) și argentinianul Botasso (1930).

„Am avut un mare noroc să-l avem în poartă pe Gigio – a spus creatorul invincibilei Squadra Azzurra, fostul mare jucător Roberto Mancini. Eram sigur că va apăra penalty-uri. Este cel mai bun din lume”.

VREI PORTAR? AI LITERA „G”

Curios! Italienii au avut în ultimii doi ani doi mai portari: Gianluigi Buffon, ajuns la 43 de ani, răstimp în care a apărat cu mare succes poarta Italiei (dar și la echipa de club Juventus) și, acum, pe tânărul Gianluigi Donnarumma. Interesant, numele mic al ambilor începe cu litera „G”. Li se spune Gigi și, respectiv, Gigio.

A EXISTAT ȘI ALTĂ BĂTĂLIE

Primul trofeu, acela de Campioană a Europei, s-a jucat pe terenul de fotbal. Și a fost câștigat de echipa Italiei. Dar a mai fost o dispută, pentru un cec oferit... tot câștigătoarei. Nu prea mare, nu prea mic. Vă spunem și dumneavoastră: câștigătoarea 10 milioane de euro – Italia; învinsă – Anglia... 7 milioane. N-a plecat, cum se spune, cu mâna goală.

„UNA FOTO... DA MORIRE”

Bineînțeles. „Sărbătoarea italiană” a fost filmată, fotografiată fără sfârșit. Alegem „una foto” pe care v-o povestim. Un camion deschis avea în interior un așternut adevărat: saltea, perne, cearșafuri pe care stăteau întinși, pe spate, doi fotbaliști, iar între ei... cupa mare, splendidă, câștigată. Cei doi, fericiți, veseli, minunații Chiellini și Bonucci. Se plimbau cu camionul prin oraș.

Fotografia de care vorbim a făcut mare valvă, fiind reprodusă în întreaga Italie. A fost

„Fotbalul este cea mai frumoasă parte a vieții”

«Il calcio è la parte più bella della vita»

IL PORTIERE GIANLUIGI DONNARUMMA, «IL GIOCATORE DELL'INCONTRO»

Dopo la partita, la UEFA ha eletto come miglior giocatore della competizione Gianluigi Donnarumma (che aveva 22 anni e 136 giorni). Così, è diventato il terzo «miglior portiere giovane» in finale, dopo lo spagnolo Iriban (nel 1964) e l'argentino Botasso (1930).

«Abbiamo avuto una grande fortuna ad avere Gigio in porta – ha dichiarato il creatore dell'invincibile Squadra Azzurra, l'ex grande giocatore Roberto Mancini. Ero sicuro che avrebbe parato i rigori. È uno dei migliori al mondo».

ITALIA - ANGLIA · ITALIA - INGHILTERRA

1-1

(3-2 după loviturile de departajare · 3-2 dopo i rigori)

Arbitru · arbitro: Bjorn Kuipers; arbitri asistenți · arbitri assistenti: Sander van Roekel, Erwin Zeinstra (toți din Olanda · tutti dai Paesi Bassi)

Italia: Donnarumma - Di Lorenzo, Chiellini, Bonucci, Emerson - Barella, Jorginho, Verratti - Chiesa, Immobile, Insigne
Rezerve · riserve: Sirigu, Meret - Locatelli, Belotti, Berardi, Pessina, Acerbi, Cristante, Bernardeschi, Bastoni, Florenzi, Tolo

Anglia · Inghilterra: Pickford - Walker, Stones, Maguire - Trippier, Phillips, Rice, Shaw - Mount, Kane, Sterling
Rezerve · riserve: Ramsdale, Johnstone - Grealish, Henderson, Rashford, Mings, Coady, Sancho, Calvert-Lewin, James, Saka, Bellingham

VUOI UN PORTIERE? VAI ALLA LETTERA «G»

Curioso! Gli italiani hanno avuto negli ultimi due anni, due grandi portieri: Gianluigi Buffon, arrivato a 43 anni, durante i quali ha difeso con grande successo la porta dell'Italia (ma anche quella della Juventus) e ora, il giovane Gianluigi Donnarumma. Interessante, il nome proprio di entrambi inizia con la lettera «G». Li chiamano, rispettivamente, Gigi e Gigio.

numită „Una foto... da morire”. O expresie care s-ar asemăna cu ceea ce spun românii „o fotografie mortală”.

foto: sport.ro

POST SCRIPTUM

Nu pot încheia acest material fără să amintesc alte două succese ale sportivilor italieni. Celebrul motociclist, „bolidul” Valentino Rossi, este pe punctul de a se retrage. El are în palmares... 9 titluri de campion mondial. După 29 de ani, Lamont Marcell Jacobs a readus în Europa titlul Olimpic la 100 m. Cronometrat cu 9,80 secunde, italianul i-a devansat pe americanul Fred Kerley (9,84 secunde) și pe canadianul Andre de Grasse (9,89 secunde). Nu aveam dreptul „să-uit” pe cei doi atleți ce au uluit iubitorii de sport din lume. Dar de italianca Vanessa Ferrari – locul 2 la Olimpiada de la Tokyo, în proba de 100 m. Femei – ce ziceți? Noi, scriem...

Este creatorul invincibilei Squadra Azzurra: Roberto Mancini. Ce s-ar putea spune despre el? Pe scurt, precizăm: antrenorul are 56 de ani. Se spune că a redat Italiei strălucirea și a readus-o „acolo unde merită”, în vârful Europei. Așa a promis în 14 mai 2018, când a fost prezentat ca selecționer. Este eroul campioanei continentale, neînvinsă în 34 de meciuri! A fost un mare fotbalist, a cucerit multe trofee – și ca jucător, și ca antrenor. A apărut ca o adiere de primăvară, proaspăt, energic, pregătit să transforme totul în bine, să aducă italienilor fericire. Trei ani mai târziu după numirea lui, era privit încă cu rezerve. „E nebun”, spunea Chiellini când îl auzea pe Mancini vorbindu-le de titlu, de trofeu. A adus jucători noi – 35 dintre cei 67 folosiți în calificări și la turneul final au fost debutanți. Cu ei a pornit renașterea echipei, asaltul înălțimilor. Cu meciul din finală, a ajuns la un singur „pas” de record mondial de 35 de meciuri fără înfrângere, deținut de Brazilia (1993 – 1996) și de Spania (2007-2009). Stafful lui tehnic este format din 22 de membri.

foto: figc.it

È il creatore dell'invincibile Squadra Azzurra: Roberto Mancini. Che dire di lui? In breve, precisiamo: l'allenatore ha 56 anni. Si dice abbia restituito lustro all'Italia e che l'abbia riportata «al posto che merita», in vetta all'Europa. Questo ha promesso il 14 maggio 2018, quando è stato presentato come selezionatore. È l'eroe della campionessa continentale, imbattuta in 34 partite! È stato un grande calciatore, ha ottenuto molti trofei – tanto da giocatore, come da allenatore. È apparso come una brezza di primavera, fresco, energico, pronto a migliorare tutto, a rendere felici gli italiani. Tre anni dopo la sua nomina, era guardato ancora con qualche riserva. Ha portato nuovi giocatori – 35 dei 67 schierati nelle qualifiche e nella finale erano debuttanti. Con loro ha dato il via alla rinascita della squadra, fino alle vette più alte. Con la finale, è arrivato a un solo «passo» dal record mondiale di 35 incontri senza sconfitte, detenuto da Brasile (1993-1996) e Spagna (2007-2009). Il suo staff tecnico è composto da 22 membri.

C'È STATA ANCHE UN'ALTRA DISPUTA

Il primo trofeo, quello di Campioni d'Europa, è stato conteso sul campo da calcio. Ed è stato conquistato dalla squadra dell'Italia. Ma c'è stata un'altra disputa, per un assegno offerto... sempre ai vincitori. Non troppo grande e non troppo piccolo. Lo diciamo anche a voi: la vincitrice, 10 milioni di euro – Italia; la sconfitta – Inghilterra... 7 milioni. Non è andata via, come si dice, a mani vuote.

«UNA FOTO... DA MORIRE»

È naturale. La «festeggiata Italia» è stata filmata, fotografata all'infinito. Scegliamo «una foto» che intendiamo raccontarvi. Un camion aperto aveva al suo interno un vero letto: materasso, cuscini, lenzuola su cui erano distesi, sulla schiena, due giocatori e tra loro... la grande e splendida coppa della vittoria. Quei due, felici e contenti, erano i grandi Chiellini e Bonucci. Andavano in camion, in giro per la città.

La foto di cui parliamo ha suscitato grande scalpore perché è stata riprodotta in tutta l'Italia. L'hanno chiamata «Una foto... da morire». Un'espressione simile a quella romena, «una foto mortale».

POST SCRIPTUM

Non posso concludere quest'articolo senza ricordare altri due successi sportivi italiani.

Il celebre motociclista, il «Bolide» Valentino Rossi, è sul punto di ritirarsi. Nel suo palmares ha... 9 titoli di campione mondiale. Dopo 29 anni, Lamont Marcell Jacobs ha riportato in Europa il titolo Olimpico dei 100 m. Cronometrato con 9,80 secondi, l'italiano ha staccato l'americano Fred Kerley (9,84 secondi) e il canadese Andre de Grasse (9,89 secondi). Non avevo il diritto di «dimenticare» questi due atleti, che hanno incantato gli amanti dello sport di tutto il mondo. E dell'italiana Vanessa Ferrari – Secondo posto alle Olimpiadi di Tokyo per i 100 metri femminili, che ne dite? Noi, scriviamo...

Milioni e milioni di italiani resi felici. Di nuovo... dal calcio Italia «Campione d'Europa»

700 anni dalla morte di Dante: Inferno, il Canto V visto dagli artisti

3^a parte
di quattro
articoli

Non c'è lettore dell'*Inferno* dantesco, anche il più superficiale, o studente, anche il più distratto, che non conosca sia pure per grandi linee la storia dello sfortunato amore tra Paolo e Francesca, descritta dal Sommo Poeta nel Canto V dell'*Inferno*: troppo citato, troppo letto, troppo richiamato come esempio di devozione e passione fra due amanti, troppo sfortunata la fine di questi due amanti, in un delitto che in termini odierni definiremmo «d'onore», ma che nel medioevo era obbligatorio e consentito dal codice sociale del tempo. Con l'aggravante che, essendo i due amanti – sorpresi dal marito cornuto – anche cognati, nel medioevo l'amore carnale tra affini era assimilato all'incesto. Ce n'era quanto bastava per un delitto che lavasse l'offesa, e per una storia da consegnare alla fantasia romantica dei pittori che se ne occuparono nei secoli successivi.

Tuttavia ricapitolero brevemente la vicenda, tanto per rinfrescare l'episodio dal punto di vista storico (perché il fatto di sangue avvenne realmente, con personaggi davvero esistiti, in un luogo ben preciso), e fu per l'epoca una vicenda scandalosa e molto nota, che oggi avrebbe fatto la gioia di certi programmi televisivi e di lacrimeose conduttrici di programmi cosiddetti «del dolore».

Siamo dunque in territorio ravennate, e alla nobile famiglia dei Da Polenta viene presentata dall'altrettanto nobile e potente famiglia dei Malatesta di Rimini una proposta di matrimonio. I Malatesta vorrebbero che un loro componente sposasse la giovane e bella Francesca dei Da Polenta. Al tempo, i matrimoni combinati – e spesso forzati – facevano parte dei giochi di alleanze tra famiglie allo scopo di aumentare in potere e vantaggi territoriali. Le cronache ci dicono tuttavia che la proposta viene presentata in modo un po' fraudolento da Paolo Malatesta, bello e giovane, facendo credere che questo dovesse essere lo sposo promesso, con piena gioia e ingenua credulità da parte di Francesca. Senonché al momento del matrimonio Francesca scopre che il vero sposo è invece il fratello di Paolo, Gian «Ciotto» Malatesta – dove «ciotto» sta per «sciancato», cioè zoppo, e oltre a questo anche brutto. A quel tempo una ragazza non poteva opporsi al volere delle famiglie, e Francesca fu sacrificata all'indesiderato matrimonio, andando a vivere col marito nel castello di Gradara, poco distante da Rimini, uno dei tanti posseduti dalla famiglia Malatesta, e che ancora oggi si possono ammirare in territorio di Romagna. Le poche e scarse

Nu există un cititor al *Infernului* lui Dante, nici măcar cel mai superficial, sau un elev, nici măcar cel mai neatent, care să nu cunoască, fie și în linii mari, povestea nefericitei iubiri dintre Paolo și Francesca, descrisă de Poetul Suprem în Cântul V din *Infern*: prea menționat, prea citit, prea reamintit ca exemplu de devotament și pasiune între doi îndrăgostiți, prea nefericit sfârșitul acestor doi îndrăgostiți, într-o crimă pe care în termenii de azi am defini-o „de onoare”, dar care în Evul Mediu era obligatorie și permisă de codul social al vremii. Cu circumstanța agravantă că cei doi amanți – surprinși de soțul înșelat – erau și cumnați, iar în Evul Mediu dragostea trupească

di
Antonio Rizzo
antonio.rizzo08@gmail.com

traducere
Mariana Voicu

foto: wikimedia.org

între rude prin alianță era asimilată incestului. Era suficient pentru o crimă care să spele dezonoarea și pentru o poveste oferită imaginației romantice a pictorilor care s-au ocupat de ea în secolele următoare.

Cu toate acestea, voi relua pe scurt această poveste, doar pentru a reîmprospăta acest episod din punct de vedere istoric (pentru că evenimentul sângeros a avut loc într-adevăr, cu personaje care au existat în realitate, într-un loc foarte cunoscut) și, pentru acea epocă, a fost un eveniment scandalos și foarte cunoscut, care astăzi ar fi făcut plăcerea anumitor programe de televiziune și bucuria unor prezentatoare patetice ale așa-numitelor programe „durerose”.

Ne aflăm deci la Ravenna, iar familiei nobile Da Polenta i se face o propunere de căsătorie din partea familiei, la fel de nobilă și puternică, Malatesta, din Rimini. Familia Malatesta dorea

Il castello di Gradara con il suo borgo racchiuso da mura. È uno dei siti medievali meglio conservati d'Italia, a pochi chilometri da Rimini

Castelul din Gradara cu micul său sat înconjurat de ziduri. Este unul dintre cele mai bine conservate locuri medievale din Italia, la câțiva kilometri de Rimini

IULIE · SEPTEMBRIE

cronache del tempo ci dicono che il matrimonio avvenne tra il 1275 e il 1282, e nacque anche una figlia, di nome Concordia.

Ma Gianciotto era troppo occupato fra cacce e lotte territoriali tra famiglie, e i due cognati – Paolo e Francesca – restavano spesso soli, nella noia di ampie stanze castellari vuote, interminabili pomeriggi a leggere insieme romanzi d'amore del ciclo del re D'Artù e, inevitabilmente, a scivolare senza scampo in una reciproca infatuazione: una vera e propria attrazione fatale, che alla fine si manifesta in un bacio e, senza dubbio, in una serie di rapporti carnali. Dante colloca i due adulteri (perché anche Paolo era già sposato) nel secondo cerchio dell'Inferno, fra i lussuriosi, ma con versi indimenticabili, dolcissimi e eterni, ci consegna la storia d'amore dei due sventurati amanti: sventurati perché Gianciotto non tardò a scoprire la cosa, e uccise i due giovani. Storia torbida, fin dal fraudolento fidanzamento, ma irresistibile nel suo svolgimento, che ruota tutto intorno a quel verso 136 del quinto canto: «la bocca mi baciò tutto tremante». Ma qui mi fermo, rimandando il lettore alla lettura di quei versi. Infatti noi dobbiamo occuparci dell'aspetto pittorico della vicenda, e gli ingredienti c'erano tutti, perché numerosi pittori – soprattutto nel periodo romantico, ossia attorno al XIX secolo – rimanessero suggestionati e attratti dalla narrazione su tela.

ca un membru al familiei lor să se căsătorească cu tânăra și frumoasa Francesca din familia Da Polenta. La acea vreme, căsătoriile aranjate – și deseori forțate – făceau parte din jocurile de alianțe între familii, în scopul creșterii puterii și avantajelor teritoriale. Cronicile ne spun însă că propunerea este prezentată într-un mod oarecum fraudulos de Paolo Malatesta, chipeș și tânăr, făcând-o să creadă pe Francesca, cu bucurie deplină și credulitate naivă, că el era soțul promis. Doar că, în momentul căsătoriei, Francesca descoperă că adevăratul mire este de fapt fratele lui Paolo, Gian „Ciotto” Malatesta – unde „ciotto” înseamnă „schilod”, adică șchiop și, în afară de asta, este și urât. La acea vreme, o fată nu se putea opune voinței familiilor, iar Francesca a fost sacrificată căsătoriei nedorite, mergând să locuiască cu soțul ei în castelul din Gradara, nu departe de Rimini, unul dintre numeroasele castele deținute de familia Malatesta și care pot fi admirate și astăzi pe teritoriul regiunii Romagna. Puținele și rarele cronici ale vremii ne spun că mariajul a avut loc între anii 1275 și 1282 și s-a născut și o fiică, numită Concordia.

Dar Gianciotto era prea ocupat cu vânătorile și luptele teritoriale între familii, iar cei doi cumnați, Paolo și Francesca, rămăneau deseori singuri, în plictiseala camerelor mari și goale ale castelului, în după-amiezile nesfârșite, citind împreună romane de dragoste din ciclul regelui Artur și, inevitabil, au căzut în păcat, cu o pasiune reciprocă: o adevărată atracție fatală, care se manifestă, până la urmă, într-un sărut și, fără îndoială, într-o serie de relații carnale. Dante îi plasează pe cei doi adulteri (pentru că și Paolo era căsătorit) în cel de-al doilea cerc al *Iadului*, printre desfrânați, dar, cu versuri de neuitat, dulci și eterne, ne prezintă povestea de dragoste a celor doi nefericiți amanți: nefericiți pentru că Gianciotto nu a întârziat să descopere trădarea și i-a ucis pe cei doi tineri. O poveste tulburătoare, încă de la logodna frauduloasă, dar irezistibilă în desfășurarea sa, care se învârtă în jurul aceluși vers 136, din cel de-al cincilea cânt: „gura mă sărută tremurând”. Dar aici mă opresc, sfătuindu-l pe cititor să citească acele versuri. De fapt, trebuie să ne ocupăm de aspectul pictural al poveștii, iar toate ingredientele se aflau acolo, astfel încât mulți pictori – mai ales în perioada romantică, adică în jurul secolului al XIX-lea – au fost influențați și atrași de narațiunea pe pânză.

Jean Auguste Dominique Ingres, 1814. Si noti sulla destra la sagoma di Gianciotto che estrae la spada per vendicare l'offesa. È un quadro - in tradizionale stile neoclassico - che ancora non contiene tutta la carica sensuale dei versi danteschi, ma mostra l'impeto con cui Paolo si getta su una Francesca quasi impassibile.

Jean Auguste Dominique Ingres, 1814. A se observa în partea dreaptă silueta lui Gianciotto care își trage sabia pentru a răzbuna dezoanarea. Este o pictură - în stil tradițional neoclasic - care încă nu conține toată încărcătura senzuală a versurilor lui Dante, dar arată impulsul cu care Paolo se aruncă asupra unei Francesca aproape impassibilă.

foto: wikimedia.org

Franz von Bayros, 1921. Siamo in pieno stile Secessionista - che altrove sarà chiamato Liberty o Decò, o floreale, a seconda delle specificità nazionali. Ma non c'è dubbio che il quadro sia molto espressivo, oltre che animato da una forte carica di erotismo. Qui il pittore vuole forse esprimere non più la tenerezza del primo bacio, ma addirittura il verso dantesco (v. 138) «quel giorno più non vi leggemmo avante» [da quel giorno - del primo bacio - non proseguimmo la lettura del libro che ci aveva spinti verso quel bacio], dove lo stesso Dante inserisce una grande ambiguità: i due amanti non continuarono la lettura perché furono uccisi, o non continuarono la lettura perché occupati intensamente a dare sfogo alla passione che li porterà alla morte? L'autore del dipinto sembra suggerire questa seconda ipotesi.

Suntem în plin stil Secesionist - care în alte părți va fi numit Liberty sau Art Nouveau, sau floral, în conformitate cu trăsăturile caracteristice naționale. Dar nu există nicio îndoială că pictura este foarte expresivă, precum și animată de o puternică încărcătură erotică. Aici pictorul vrea, poate, să nu mai exprime gingășia primului sărut, ci chiar versul lui Dante (v. 138) „din acea zi nu mai continuăm să citim” [din acea zi - a primului sărut - nu mai continuăm cu citirea cărții care ne-a îndemnat spre acel sărut], unde Dante însuși introduce o mare ambiguitate: cei doi îndrăgostiți nu au continuat să citească pentru că au fost uciși sau nu au continuat să citească pentru că erau intens ocupați să dea frâu liber pasiunii care îi va duce la moarte? Autorul picturii pare să sugereze această a doua ipoteză.

Altre sono le rappresentazioni pittoriche dei due amanti, però così come li vede Dante nell'*Inferno*, come vede le loro anime nella schiera turbinante dei lussuriosi, che sono incessantemente tormentati da una forte tempesta, così come in vita furono tormentati dalla tempesta dei sensi.

Fra i tanti, e sono davvero numerosi i pittori che hanno rappresentato Paolo e Francesca con le anime allacciate e turbinanti come foglie secche, ho scelto due pittori poco noti al grande pubblico, ma di due scuole espressive ben diverse: **Prevati**, fra i primi esponenti delle avanguardie pittoriche, e **Frascheri** ancora sul gusto neoclassico.

Concludo questa breve (troppo breve) rassegna con il ritorno a quel fatidico bacio. Ci sono stati pittori che si sono ispirati a quell'attimo e a quel verso dantesco, sia pure in modo innovativo e originale? Ci sono stati, naturalmente. Troppo

foto: wikimedia.org

Dante Gabriel Rossetti, 1867. Pittore della scuola dei Preraffaelliti. In quest'opera l'ambientazione è più coinvolgente e la plasticità delle figure possiede maggiore sensualità, anche grazie alla «partecipazione» di Francesca.

Pictor al școlii Prerafaelite. În această lucrare, decorul este mai captivant și plasticitatea chipurilor posedă o senzualitate mai mare, și datorită „participării” Francescăi.

foto: wikimedia.org

Amos Cassioli, 1870. Quadro di maniera (ambientazione e costumi sono più rinascimentali che medievali) ma interessante per l'apparente disordine sul pavimento, attraverso cui possiamo immaginare una debole lotta a resistere da parte di Francesca, che alla fine sembra abbandonarsi all'impeto di Paolo.

Pictură manieristă (decorul și costumele sunt degrabă renașcentiste decât medievale), dar interesantă pentru aparenta dezordine de pe podea, prin care ne putem imagina o ușoară luptă a Francescăi de a rezista care, în cele din urmă, pare să se abandoneze impulsului lui Paolo.

Reprezentările picturale ale celor doi îndrăgostiți sunt diferite, dar așa cum îi vede Dante în *Infern*, așa cum vede sufletele lor în grămada păcătoșilor, agitată ca într-un vârtej, sunt chinuți neîncetat de o furtună puternică, la fel cum în viață au fost chinuți de furtuna simțurilor.

Dintre mulțimea de pictori, și sunt cu adevărat numeroși pictorii care i-au reprezentat pe Paolo și Francesca cu sufletele încătușate și zbuțumate precum frunzele uscate, am ales doi pictori, puțin cunoscuți publicului larg, dar din două școli expresive foarte diferite: **Prevati**, care a fost printre primii exponenți ai avangardelor picturale, și **Frascheri**, încă în stilul neoclasic.

Închei această scurtă trecere în revistă (prea scurtă) revenind la acel sărut fatal. Au existat pictori care s-au inspirat din acel moment și din acel vers al lui Dante, deși într-un mod inovator

Sinistra – Gaetano Previati, 1909; destra – Giuseppe Frascheri, 1846

foto: wikimedia.org

Stânga – Gaetano Previati, 1909; dreapta – Giuseppe Frascheri, 1846

foto: wikimedia.org

foto: wikimedia.org

Sinistra – Francesco Hayez, 1859; destra – Gustav Klimt, 1907

Stânga – Francesco Hayez, 1859; dreapta – Gustav Klimt, 1907

facile citare l'arcinoto **Gustav Klimt**, con il suo famoso quadro del 1907 ambientato in un onirico giardino delle delizie.

Ma il dipinto che trovo più significativo è quello di Hayez, anch'esso intitolato *Il bacio*. Qui il riferimento a Paolo e Francesca è molto più diretto: il lettore deve osservare attentamente in basso a sinistra, nello spazio in ombra. Un'inquietante figura scura sta salendo le scale, e scopre l'attimo della colpa. Un quadro che prelude a un dramma, pur se riprodotto – con quello più solare di Klimt – su centinaia di confezioni regalo, cioccolatini, poster. Forse Dante non sarebbe stato d'accordo.

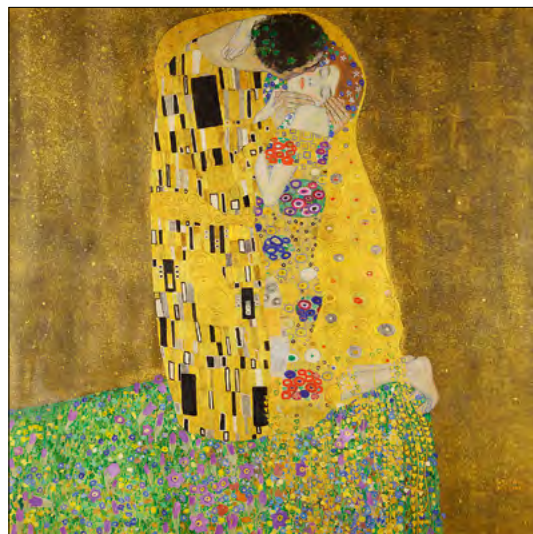

foto: wikimedia.org

și original? Au existat, desigur. Este prea ușor de menționat arhicunoscutul **Gustav Klimt**, cu faimoasa sa pictură din anul 1907, amplasată într-o grădină onirică a plăcerilor.

Dar pictura care mi se pare cea mai semnificativă, este aceea a lui Hayez, intitulată și ea *Sărutul*. Aici, referirea la Paolo și Francesca este mult mai directă: cititorul trebuie să observe cu atenție partea din stânga jos, în spațiul umbrat. O figură întunecată tulburătoare urcă scările și descoperă momentul vinovăției. O pictură care prevestește o dramă, chiar dacă această pictură este reprodusă – împreună cu aceea mai optimistă a lui Klimt – pe sute de cutii pentru cadouri, de bomboane de ciocolată, pe afișe. Probabil că Dante nu ar fi fost de acord cu acest lucru.

Călătorii **literare** în țara frumuseții

prima parte

Italia, o țară frumoasă prin natura și prin arta de geniu cu care a fost și este înzestrată, cu vestigii istorice de enormă valoare pentru civilizația umană universală și mai ales, cu deosebire, pentru istoria socio-culturală a țării noastre, vorbind o limbă și având caracteristici etnice extrem de asemănătoare cu adevărata sa soră latină, a constituit firesc una dintre primele țări vizitate de diversele categorii de călători români în ultimele două secole de civilizație modernă. Este un prilej de descoperire de notații pline de emoții și satisfacții estetice la scriitorii ce oglindesc motive și teme italiene, lăsând în literatura noastră pagini de mare frumusețe artistică.

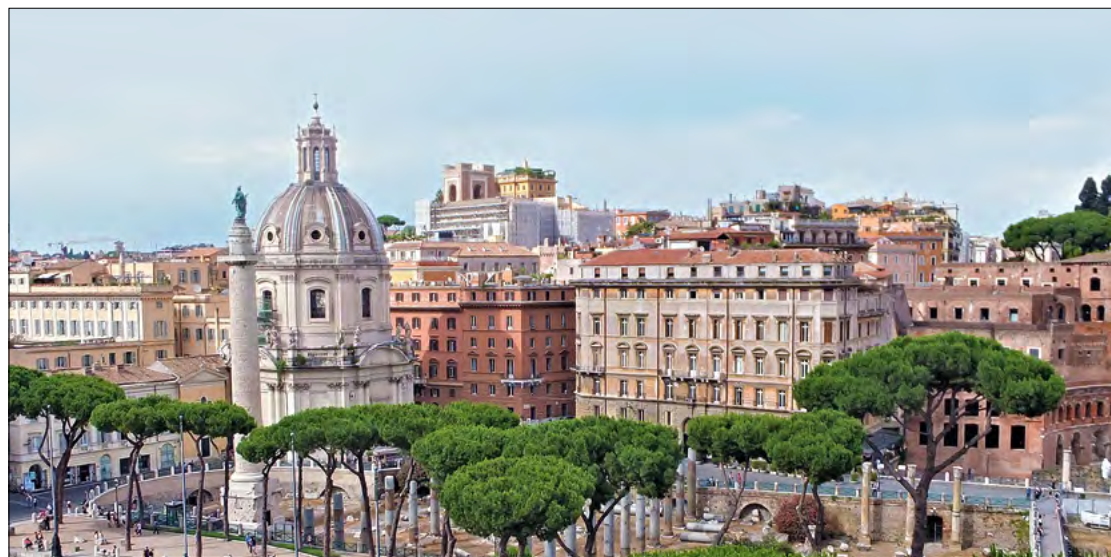
de
Ionel Gheorghiu

traduzione
Clara Mitola

L'Italia, un paese splendido grazie alla natura e all'arte di genio da cui è stata e continua a essere arricchita, con vestigie storiche d'enorme valore per la civiltà umana universale e soprattutto, in modo particolare, per la storia socio-culturale della nostra patria, vera sorella latina per la lingua parlata e per le caratteristiche etniche estremamente simili, è stata in modo naturale una delle mete visitate da diverse categorie di viaggiatori romeni, durante gli ultimi due secoli di civiltà moderna. È un'occasione per scoprire novità emozionanti e piene di soddisfazione estetica negli scrittori che hanno rispecchiato caratteristiche e temi italiani, lasciando nella nostra letteratura pagine di grande bellezza artistica.

Acești înzestrați călători purtau în suflète și minți cuvintele predecesorului călător Miron Costin din cronică *De neamul moldovenilor*, atunci când nota: „Este țera Italiei plină, cum se zice, ca o rodie de cetățî iscusite... Pentru mare iscusenie și frumusețuri a pământului aceuia, i-au zis Raiul pământului... Acea țera este acum scaunul și cuibul a tote dăscăliile și învețaturile, cum era

Questi talentuosi viaggiatori portavano nel cuore e nella memoria le parole del viaggiatore loro predecessore Miron Costin, nella cronaca *Del popolo moldavo*, quando scriveva: «È il paese d'Italia pieno, come si dice, dei frutti d'ingegnose città... Per il grande ingegno e le bellezze di quel paese, lo si chiama Paradiso sulla terra... Quel paese è adesso lo scanno e il nido di ogni talento

Roma

Foto: Olivia Simion

IULIE · SETTEMBRIE

Atena într-o vreme la Greci, acum este Padova în Italia...”. Descrierea cărturarului căpăta caracterul unei cântări a acelei țări în tonuri ritmice: „... supt un cer blând, voios și sănătos, nici cu căldură prea mare, nici ierni prea grele... De grâu, vinuri dulci și ușoare, untdelemn, mare bivșug și de poame de tot felul: chitre, năramze, lămâi și zahar, este țara Italiei plină”.

Bazați pe cercetări ale istoriografilor italieni, tinerii noștri din Transilvania, care în preajma anilor 1700 studiau la Roma, propovăduiau întorși în țară, în primul rând, originea și latinitatea românească. Dezvoltarea culturii românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea, precum și în perioada istorică ce a urmat, pune în lumină fizionomia spirituală a scriitorului-călător, care, fie din motive de ordin personal, fie determinat de cauze de ordin social-politic, străbate diferite meridiane ale lumii și cunoaște climate sociale și culturale dintre cele mai diverse. Contactul cu o civilizație necunoscută, contemplarea unor peisaje pitorești și spectacolul oferit de moravuri specifice, incită la reflecție și provoacă comparații, configurând o anumită concepție despre lume, oglindită într-o nouă specie literară: *jurnalul de călătorie*. Însemnările de drum au constituit mereu pentru cititori un eficient mijloc de cunoaștere și de educație, de difuzare de idei sociale și politice progresiste redată într-un limbaj artistic literar. Într-un astfel de demers, propunem o serie de articole intitulat: „Călătorii literare în Țara Frumuseții”, primele avându-l ca protagonist pe Vasile Alecsandri, de la nașterea căruia s-au împlinit la 21 iulie 2021, 200 de ani.

ed insegnamento, com'era Atene all'epoca dei Greci, com'è Padova in Italia...». La descrizione dell'erudito prende poi la forma di un'ode rivolta a quel paese, dai toni ritmati: «... sotto un cielo mite, allegro e salutare, non troppo caldo ma nemmeno dagli inverni troppo rigidi... Di grano, di vino dolce e leggero, olio d'oliva, grande ricchezza, e alberi d'ogni tipo: cedri, melangoli, limoni e zucchero, il paese d'Italia ne è pieno».

Basandosi sulle ricerche degli storiografi italiani, i nostri giovani di Transilvania, che intorno al 1700 avevano studiato a Roma, di ritorno in patria diffondevano, innanzitutto, l'origine e la latinità romena. Lo sviluppo della cultura romena nella prima metà del XIX secolo, come anche nel periodo storico successivo, mette in luce la fisionomia spirituale del viaggiatore-scrittore che, per motivi personali o spinto da cause di natura socio-politica, valica numerosi meridiani del mondo e conosce i più diversi ambiti sociali e culturali. Il contatto con una civiltà sconosciuta, la contemplazione di paesaggi pittoreschi e dello spettacolo offerto dagli usi specifici, spinge a una riflessione e a fare confronti, delineando una determinata concezione del mondo, riflessa da un nuovo genere letterario: *il diario di viaggio*. Gli appunti di viaggio hanno sempre costituito un efficiente mezzo di conoscenza e d'informazione per i lettori, capace di diffondere idee sociali e politiche progressiste, restituite in un linguaggio artistico letterario. Seguendo tale percorso, proponiamo una serie di articoli intitolata: «Viaggi letterari nel Paese della Bellezza», a partire da Vasile Alecsandri, dalla cui nascita sono passati, il 21 luglio 2021, 200 anni.

VASILE ALECSANDRI (1821-1890)

Este unul dintre întemeietorii literaturii române moderne, cu un profund caracter național și popular. Consecvent idealurilor lui pașoptiste, opera sa a fost creația unui scriitor militant, patriot și democrat. Mare admirator al spiritului latin, Alecsandri întreprinde mai multe călătorii în Italia, spre a-i cunoaște comorile artistice și istorice. Astfel, în vara anului 1839, împreună cu C. Negri și N. Docan, vizitează Florența, Roma, Livorno, Bologna, Padova și Veneția; între lunile septembrie-noiembrie 1846 se află din nou la Veneția, împreună cu Elena Negri; între ianuarie-martie 1847 este prezent în orașele Napoli și Palermo în tovărășia Elenei Negri și a lui Nicolae Bălcescu, iar între aprilie și iunie 1859 urmărește în Italia războiul de eliberare al Piemontului împotriva Habsburgilor.

Prima călătorie spre Italia începe din Franța, la Marsilia, cu vaporul până la Livorno. Aici

foto: ojh.ro

VASILE ALECSANDRI (1821-1890)

È uno dei fondatori della letteratura romana moderna, con un profondo carattere nazionale e popolare. A partire dagli ideali quarantottini, la sua opera è stata la creazione di uno scrittore militante, patriota e democratico. Grande ammiratore dello spirito latino, Alecsandri intraprende numerosi viaggi in Italia, per conoscerne le ricchezze artistiche e storiche. Così, nell'estate del 1839, insieme a C. Negri e N. Docan, visita Firenze, Roma, Livorno, Bologna, Padova e

Venezia; nei mesi settembre-novembre 1846 è di nuovo a Venezia, insieme a Elena Negri; tra il gennaio e il marzo 1847 è presente nelle città di Napoli e Palermo, in compagnia di Elena Negri e Nicolae Bălcescu, mentre tra aprile e giugno 1859 segue in Italia la guerra di liberazione del Piemonte dal potere Asburgico.

Il primo viaggio verso l'Italia comincia in Francia, a Marsiglia, su una nave per Livorno.

este așteptat el și N. Docan de călăuza lor, care va fi C. Negri. De la Livorno, ei călătoresc în „vetturino” spre Florența pe o noapte splendidă, care îl impresionează mult pe marele poet. După o scurtă ședere la Florența, poetul se îndreaptă apoi spre Roma, trecând prin Siena, Viterbo și Bolsena, străbătând un “admirabil peisaj format de lac și munții ce-l înconjoară”, după cum va nota Alecsandri în însemnările sale. După Florența, unde admirase capodoperele de artă ale Renașterii, la Roma îl întâmpină anti-

Qui è atteso, insieme a N. Docan, dalla loro guida, che sarà C. Negri. Da Livorno, viaggia in carrozza fino a Firenze in una notte splendida, che colpisce profondamente il grande poeta. Dopo un breve soggiorno a Firenze, il poeta si dirige a Roma, passando per Siena, Viterbo e Bolsena, attraversando «il mirabile paesaggio formato da un lago e dai monti che lo circondano», come annoterà Alecsandri nei suoi appunti. Dopo Firenze, dove aveva ammirato i capolavori dell'arte Rinascimentale, a Roma l'accoglie l'an-

Foto: Olycom Simion

chitatea. Conștiința națională îi este trezită și vibrează cu intensitate. El remarcă după vizitarea Cetății Eterne o „profundă impresie la amintirea gloriei și puterii străbunilor”. Sentimentul național vibrează puternic mai ales la vederea Columnei lui Traian. De la Roma se îndreaptă spre Civitavecchia, de unde va lua vaporul spre Livorno, revenind, apoi, la Florența, unde va mai poposi un timp. Cu o trăsură va călători de aici spre nord, la Bologna. După Bologna, vizita continuă la Padova și la Veneția, cea din urmă mult prețuită de scriitor pentru aerul său romantic.

Primul voiaj în Italia a constituit o plăcută experiență pentru poet, ce i-a prilejuit contactul cu natura încântătoare a țării, cu marea sa artă, cu domurile și palatele de la Florența și Veneția, cu statuile, tablourile și frescele atât de admirate. În nuvela *Buchetiera de la Florența* (1840), rodul artistic al acestei călătorii, sunt exprimate impresiile sale: „...obiectele de artă sunt atât de multe în Italia și, mai ales, cu așa talent lucrate, încât călătorul nu mai are vreme nici să gândească, ci își simte ființa cufundată într-o mirare îndelungată și plină de plăceri. El, în trecerea sa prin Italia, gustă o viață nouă, necunoscută; și când iese de pe țărmurile aceluia pământ poetic, atunci i se pare

tichită. La sua coscienza nazionale si risveglia e vibra con intensità. Dopo aver visitato la Città Eterna, egli registrerà una «profonda emozione al ricordo della gloria e della forza degli avi». Il sentimento nazionale vibra con forza soprattutto nel vedere la Colonna Traiana. Da Roma si dirige a Civitavecchia, da dove prende il traghetto per Livorno, per poi tornare a Firenze, dove si fermerà per un po'. Da qui, con una carrozza viaggerà verso nord, alla volta di Bologna. Dopo Bologna, il viaggio continua a Padova e Venezia, quest'ultima particolarmente apprezzata dallo scrittore per la sua aria romantica.

Il primo viaggio in Italia ha costituito una piacevole esperienza per il poeta, che ha avuto l'occasione di entrare in contatto con l'incantevole natura del paese, con la sua grande arte, con le case e i palazzi di Firenze e Venezia, con le statue, i dipinti e gli affreschi tanto ammirati. Nella novella *La fioraia di Firenze* (1840), frutto artistico di questo viaggio, sono espresse le sue impressioni: «...gli oggetti artistici sono così tanti in Italia e, soprattutto, sono lavorati con tale maestria, che il viaggiatore non ha il tempo nemmeno di pensare, solo sente il proprio essere affondare in un'ammirazione lunga e piena di

că s-a visat zburând printr-o câmpie îmbogățită cu toate podoabele raiului”. Vasile Alecsandri va immortaliza în această scriere pe frumoasa florăreasă florentină Giuseppina sau Beppa, binecunoscută atunci în mediul cosmopolit și artistic al Florenței romantice, care era îndrăgostită de frumosul moldovean C. Negri, cel care le-a arătat-o celor doi prieteni și însoțitori ai săi, într-o seară, la cafeneaua Donne. Pornind de la un fapt autentic, autorul-călător îl îmbogățește, îl romanțează, și-l tratează în stilul caracteristic epocii, cu

Veneția

Venezia

Foto: Oana Simion

situații exagerate, gesturi teatrale și momente melodramatice. Nuvela aduce o serie de elemente prețioase într-un cadru specific italian. Criticul G. Ibrăileanu va observa cu finețe ce progres uriaș a însemnat *Buchetiera*, în comparație cu însemnările de călătorie ale lui D. Golescu privitor, îndeosebi, la atitudinea față de artă și civilizație. În rândurile lui Alecsandri palpita un sentiment patriotic, o năzuință spre mărirea și gloria patriei: „Când o da Dumnezeu (ziceam în mine, în fața unui monument sau a unui tablou) să avem și noi în Moldova un Rafael, un Michelangelo, a căror produceri minunate să poate atrage ochii și laudele națiilor asupra noastră!” – auzea Alecsandri, pe un moldovean în trecere prin fața minunatelor opere de artă florentine. Opera amintită rămâne până astăzi o pagină de reală însemnătate în dezvoltarea prozei românești.

Câțiva ani mai târziu, în septembrie 1846, Alecsandri, împreună cu iubita sa, Elena Negri, sosește la Veneția, „cetate feerică”. Impresiile pe care le produce asupra lor vechiul și cu totul originalul oraș sunt foarte puternice. Debarcând în fața priveliștii, ce le este oferit de palatul dogilor, călătorii sunt cutremurați: „Tablou sublim și dezolant totdeodată” – notează scriitorul. Pentru tinerii sosiți la Veneția canalele Grande,

placere. Egli, nel suo passaggio per l'Italia, gusta una vita nuova, sconosciuta; e quando abbandona le terre di quella poetica terra, allora gli sembra di aver sognato, in volo su una pianura arricchita da tutti gli ornamenti del fiume». Vasile Alecsandri immortalerà in quest'opera la bella fioraia fiorentina Giuseppina o Beppa, famosa allora nell'ambiente cosmopolita e artistico della Firenze romantica, e innamorata del bel moldavo C. Negri, lo stesso che l'ha mostrata ai suoi due amici e accompagnatori, una sera, al caffè Donne. A partire da un accadimento reale, l'autore-viaggiatore l'arricchisce, lo romanza e lo affronta nel tipico stile dell'epoca, con situazioni esagerate, gesti teatrali e momenti melodrammatici. La novella introduce una serie di elementi preziosi all'interno di un contesto tipicamente italiano. Il critico G. Ibrăileanu osserverà con sagacia quale grande progresso abbia rappresentato *La fioraia*, in confronto agli appunti di viaggio di D. Golescu in merito, soprattutto, all'atteggiamento rispetto all'arte e alla civiltà. Nelle righe di Alecsandri palpita un sentimento patriottico, un bruciante desiderio di grandezza e gloria per la patria: «Quando Dio vorrà dare (dicevo tra me e me, di fronte a un monumento o un dipinto) anche a noi in Moldavia un Raffaello o un Michelangelo, le cui opere strabilianti possano richiamare lo sguardo e le lodi delle nazioni più grandi!» – sentiva dire Alecsandri da un moldavo che passava di fronte alle opere d'arte fiorentine. L'opera ricordata rimane tuttora una pagina di effettivo valore per lo sviluppo della prosa romena.

Qualche anno più tardi, nel settembre del 1846, Alecsandri, insieme alla sua compagna Elena Negri, arriva a Venezia, «l'incantevole cittadella». Le impressioni che la vecchia e originalissima città provoca in loro sono fortissime. Sbarcando di fronte al panorama, offerto loro dal palazzo Ducale, i viaggiatori fremono: «Quadro sublime e ugualmente desolante» – annota lo scrittore. Per i due giovani arrivati a Venezia i Canali Grande, Giudecca, San Luca, Ponte di Rialto, piazza San Marco, i palazzo Foscari, Tiepolo, Grimani, Manini rappresentano un quadro meraviglioso per vivere il loro amore. Sono incantati da tutto ciò che li circonda, godendosi come bambini la barcarola di un cantante di strada e, soprattutto, la prima passeggiata fatta insieme in gondola sul Canale Giudecca al tramonto, che rimarrà la passeggiata preferita dell'intero periodo passato lì. «Indescrivibili sensazioni – commenta nei suoi appunti Alecsandri – offerte dal dolce dondolio della gondola e dal sentimento della nostra solitudine in due. Sperimentiamo, senza dire una sola parola, tutta la vera felicità che i nostri cuori giovani e ardenti possono contenere». Poi aggiunge: «Il nostro amore impreziosisce tutto ciò che ci circonda e conferisce sublimi proporzioni alle nostre gioie». La sera, sulla gondola di Antonio, che li colpisce grazie alla sua domestichezza con i poeti italiani, tra i quali preferisce Alfieri, i viaggiatori si avviano verso il canale Giudecca. Tornano poi, pian piano, verso piazza San Marco, dove la siluetta del palazzo si staglia contro il

foto: Olina Simon

Giudecca, San Luca, Ponte Rialto, piața San Marco, palatele Foscari, Tiepolo, Grimani, Manini constituie un cadru minunat pentru trăirea dragostei lor. Sunt încântați de tot ce-i înconjoară, bucurându-se copilărește de barcarola unui cântăreț de stradă și, mai cu seamă, de prima plimbare ce o fac împreună cu gondola pe canalul Giudecca în apusul soarelui, plimbare ce le va rămâne ca preferată pe întreg timpul petrecut acolo. „Indescriptibile senzații – comentează în însemnările sale Alecsandri – prilejuite de dulcea legănare a gondolei și de sentimentul singurătății noastre în doi. Încercăm, fără să spunem o vorbă, toată fericirea adevărată pe care o pot cuprinde inimile noastre tinere și înflăcărare”. Apoi, adaugă: „Iubirea noastră înfrumusețează tot ce ne înconjoară și dă bucuriilor proporții sublime”. Seara, în gondola lui Antonio, ce impresionează prin cunoștințele sale din poezii italieni, dintre care îl preferă pe Alfieri, călătorii pornesc spre canalul Giudecca. Se întorc, apoi, încet spre piața San Marco, unde silueta domului se proiectează pe cerul auriu al nopții luminate de lună. Îndrăgostiții admiră fermecați „fața lui San Marco desenând pe cerul înstelat dantelăriile și turnulețele ajurate ce-i împodobesc fruntea”. Poetul se arată deosebit de sensibil la frumusețea Veneției: „Iată un tablou pe care marii pictori venețieni ar fi trebuit să-l facă, în loc să-și strice penelul zugrăvind figuri uscate și palide din tot calendarul”. Celor doi tineri frumusețea Veneției li se pare o frumusețe limită: „Cât vom trăi, chiar dacă vom trăi o mie de ani, nu vom uita niciodată frumoasele noastre seri de la Veneția”. Piazzetta, Puntea Suspinelor, Palatul Dogilor, Biserica Santa Maria della Salute sunt locuri devenite acum familiare poetului și iubitei sale. Timpul răcindu-se, călătorii trebuie să părăsească minunata Veneție, dar, așa cum mărturisește autorul, „șederea noastră de două luni la Veneția valorează cât o viață întreagă de fericire...”.

cielo dorato della notte illuminata dalla luna. Gli innamorati ammirato rapiti «la facciata di San Marco disegnata nel cielo stellato, le smerlature e le piccole torri dorate che ne decorano la cima». Il poeta si mostra incredibilmente sensibile alla bellezza di Venezia: «Ecco un dipinto che i grandi pittori veneziani avrebbero dovuto realizzare, piuttosto che guastare i loro pennelli, dipingendo le immagini secche e pallide dell'intero calendario». Per i due giovani la bellezza di Venezia sembra assoluta: «Per quanto vivremo, anche se vivessimo mille anni, non dimenticheremo mai le nostre bellissime sere a Venezia». La Piazzetta, il Ponte dei Sospiri, il Palazzo Ducale, la Chiesa di Santa Maria della Salute sono luoghi divenuti oramai familiari per il poeta e la sua compagna. Con l'arrivo del freddo, i due viaggiatori sono costretti a lasciare la splendida Venezia ma, come confessa l'autore, «il nostro soggiorno di due mesi a Venezia vale quanto un'intera vita di felicità...».

Florența

Firenze

Viaggi letterari
nel paese della Bellezza
(prima parte)

IULIE · SEPTembrie

Michelangelo, „Mona Lisa”, Leonardo

de
Mihaela Profiriu
Mateescu

foto
wikimedia.org

S-a scris mult despre renumitul tablou care stă la loc de cinste la Luvru și poate Gioconda se amuză știind că doar ea mai cunoaște adevărul despre autorul tabloului. Cu ani în urmă citeam că un pasionat istoric de artă, Gianfranco Salvatori, a observat, într-un microfilm mult mărit, că între genele Giocondei se ascundeau câteva litere: MBDRMF, pe care le-a interpretat ca fiind „Michelangelo Buonarroti Di Roma Me Fecit”. Nu numai că nu a fost crezut, dar a fost luat în derâdere. Cu persuasiune, a căutat răspuns în multe locuri, de la biblioteca Vaticanului până în bibliotecile din Franța și a găsit un miraculos răspuns. În Biblioteca Națională a Franței a descoperit printre cărți, într-o zonă necercetată, pe raftul codat NF23, un manuscris scris de mâna lui Leonardo da Vinci, în care era o confesiune legată de tablou, cu relatarea unei întâmplări, a căror protagoniști erau el și Michelangelo. Povestea apare în cartea istoricului de artă Gianfranco Salvatori (cel care a descoperit literele), cu titlul

Leonardo no: Michelangelo, si! la editura Morelli.

Despre această carte am aflat din articolul lui Didier Rykner, fondatorul ziarului *La Tribune de l'Art*. Este persoana care a numit „pandemonium” confuzia creată în fața admiratului tablou, unde de obicei se adună și se îmbulzesc mulțimi de oameni.

Acțiunea cărții se petrece într-un bar din Florența, în care Leonardo și Michelangelo au jucat cărți și au băut prea mult. S-au terminat banii și s-a ajuns la un pariu. Cel care a câștigat a fost Leonardo care a avut o idee originală (o farsă demnă de imaginația sa), cerându-i lui Michelangelo să picteze un tablou care să reprezinte o femeie și să poarte semnătura lui: da Vinci. Modelul a fost ales, însă, în persoana asistentului lui Leonardo timp de 20 de ani, Gian Giacomo Caprotti, numit Salai. (Privind tabloul lui Leonardo *Ioan Botezătorul*, în care a pozat Salai, poți fi intrigat și de zâmbetul acestuia și de frumoasele trăsături feminine). Pentru a reuși farsa lor, timp de o lună, Leonardo l-a învățat pe Michelangelo tehnica ce-l caracteriza, „sfumato”.

Acest joc urma să fie dezvăluit, dar destinul fiecăruia le-a purtat pașii pe drumuri diferite. Michelangelo a fost solicitat să sculpeze mormântul Papei Iulius al II-lea la Roma, iar Leonardo a plecat la Milano, apoi în Franța, la curtea lui Francisc I. Interesant este că singurul tablou pe care l-a luat Leonardo a fost cel cu pricina, încercând să-l includă în joc pe rege, acesta fiind primul căruia i se dezvăluia adevărul. Aici se spune că a scris povestea tabloului, recunoscând talentul lui Michelangelo, dar, când regele a văzut tabloul și s-a exprimat că este cea mai minunată pictură pe care a văzut-o, mândria artistului s-a revoltat și a preferat să nu mai dezvăluie adevărul. Pe de altă parte, Michelangelo a uitat, se pare, de farsa lor, Gioconda nefăcându-și apariția publică.

În favoarea acestei ipoteze ar fi și faptul că, după moartea artistului, tabloul a ajuns la

Salai, iar Mona Lisa poate fi numele anagramat „Mon Salai”. Mai mult, tabloul nu este nici datat, dar nici semnat.

Cel care a denumit tabloul *Gioconda* a fost Cassiano dal Pozzo.

Oricum a fost unul dintre cele mai plimbate tablouri. Din camera de baie a lui Francisc I, a ajuns la Versailles pe vremea lui Ludovic al XIV-lea, apoi în dormitorul lui Napoleon și, în final, din 1804, la Luvru.

Se consideră a fi cel mai admirat și copiat tablou. În jurul lui s-au țesut multe alte povești. Ne amintim de teoriile legate de surâsul Giocondei, ori de mesajele codate pe care unii spun că le-au deslușit în ochii ei, de ipotezele care au circulat privind modelul care a pozat. Dar există și o poveste adevărată, legată de dispariția tabloului pe 21 August 1911, din salonul Carre, unde se afla. S-a constatat că hoțul luase doar acest tablou, pictat pe o bucată de lemn de plop. Cel care furase tabloul era zugravul Vincenzo Peruggia, care dorea să aducă tabloul, din nou, în Italia. După doi ani, el a oferit tabloul galeriei Uffizi din Florența. Peruggia a fost arestat, iar Gioconda, după ce a fost plimbată și admirată prin orașele Italiei, s-a grăbit să se întoarcă, după un an, la Paris, la Luvru. Personal, când am fost în fața Giocondei, m-am mirat de mica dimensiune a tabloului.

Citeam că imaginea atât de cunoscută a Giocondei apare și pe o bancnotă de zero euro, emisă de Banca Centrală Europeană, pentru colecționari desigur.

Întâlniri cu **Alberto** **Sordi**: ieri, azi, mâine

Revista *Antiquariato*, datată august 2020, publica un scurt text despre o expoziție ce avea să fie inaugurată la „Villa Sordi” de la Roma. Pe Alberto Sordi îl „cunosc” de la sfârșitul anilor '50.

La revista *Antiquariato*, datată agosto 2020, publicava un breve testo riguardante una mostra che sarebbe stata inaugurata a «Villa Sordi», a Roma. «Conosco» Alberto Sordi dalla fine degli anni '50.

„Alberto Sordi, născut la 15 iunie 1920 la Roma și decedat la 24 februarie 2003 în același oraș, este un actor, regizor și scenarist italian. Alături de Marcello Mastroianni, Ugo Tognazzi, Nino Manfredi și Vittorio Gassman, el a fost unul dintre stâlpii «comediei italiene» și este, de asemenea, arhetipul romanului în cinematografia italiană.”

Primul film în care apare Alberto Sordi pe ecranele Capitalei se intitula *Veneția, luna și tu*. Printre cele 158 filme în care a jucat Alberto Sordi, în cei 60 ani de carieră, nu se poate spune că *Venezia, la luna e tu* se înscrie în lista capodoperelor... deși, regizorul filmului era Dino Risi, un mare maestru al cinematografului italian din secolul al XX-lea. Subiectul era destul de siropos: un gondolier din Veneția ezită între logodnica lui oficială și două turiste americane, înainte de a decide cu cine se va însura. E drept că din distribuția filmului, lansat în octombrie 1958, făceau parte diferite vedete ale cinematografului italian din acele vremuri, printre care și o altă „stea” de primă mărime: Nino Manfredi. Pe care eu, la vreo 10 ani, nici nu le cunoșteam! Însă, ce mă pasiona în acest film erau scenele turnate în decoruri autentice la Veneția. Cum visam, deja, să vizitez acest loc unic în lume, era... un prim contact cu orașul Dogilor. Puteam oare să-mi imaginez, pe atunci, că, doar zece ani mai târziu, va debuta o serie de nenumărate vizite acolo, timp de șase decenii?

Am vizionat, în anii următori, câteva din filmele în care Alberto Sordi era actor sau realizator. O operație dificilă, pentru cineva care locuiește în Franța, unde Sordi era considerat doar ca „un comic italian oarecare” și filmele lui erau puțin prezentate

«Alberto Sordi, nato il 15 giugno 1920 a Roma e deceduto il 24 febbraio 2003 nella stessa città, è un attore, regista e sceneggiatore italiano. Accanto a Marcello Mastroianni, Ugo Tognazzi, Nino Manfredi e Vittorio Gassman, è stato uno dei pilastri della “commedia italiana” ed è, allo stesso tempo, l'archetipo del romano nella cinematografia italiana.»

Il primo film in cui appare Alberto Sordi sugli schermi della Capitale, s'intitolava *Venezia, la luna e tu*. Tra i 158 film in cui Alberto Sordi ha recitato, nei suoi 60 anni di carriera, non si può dire che *Venezia, la luna e tu* sia un capolavoro... sebbene, il regista del film fosse Dino Risi, un grande maestro della cinematografia italiana del XX secolo. L'argomento era piuttosto sdolcinato: un gondoliere di Venezia

de
Adrian Rozei

traduzione
Clara Mitola

foto: rbbastling.com

esita tra la sua fidanzata ufficiale e due turiste americane, prima di decidere con chi si sposerà. C'è da dire che nel cast del film, presentato nell'ottobre del 1958, apparivano diverse stelle del cinema italiano dell'epoca, tra cui una di prima grandezza: Nino Manfredi, che io, a circa 10 anni, non conoscevo nemmeno! Eppure, ciò che mi appassionava in questo film erano le scene girate negli autentici ambienti veneziani. E poiché già sognavo di visitare questo posto unico al mondo, era... un primo contatto con

și tratate cu o oarecare condescendență. Până și enciclopedia de specialitate *Ciné-Ressources* afirmă: „S'il reste méconnu à l'étranger, il est une star dans son pays.” (Dacă e necunoscut în străinătate, el este o vedetă în țara sa.) Pardon, Domnilor „specialiști”! Eu am vizionat un film cu Alberto Sordi, acum câțiva ani, la Cinemateca din București! În plus, mulțumită unei coincidențe de nume, la Ambasada României din Paris, am descoperit-o pe

fotografie autorului

Autorul împreună cu
Linda Bastide

L'autore, insieme a Linda
Bastide

Linda Bastide, actrița anilor '50 – '60, care a jucat cu Alberto Sordi în filmul *I Magliari* în 1959. De atunci, am devenit buni prieteni. Colaborăm și azi în cadrul unor proiecte literare, în Franța și... în România!

Începând cu prima mea vizită la Roma, în anul 1968, mă opream, măcar câteva minute la „Galleria Colonna”, pe Via del Corso, chiar în fața Columnei lui Marc Aureliu. Este unul dintre locurile cele mai reprezentative ale Romei antice, pentru că această coloană se găsește în aceeași localizare de aproape 2000 ani. Ea a fost înălțată între 176 și 192 d.Hr.! Câte amintiri mă leagă de acest loc... mai mult decât istoric! Mese sau băuturi consumate în restaurantele sau barurile de sub acoperișul ei de sticlă, cărțile și discurile cumpărate sau consultate în enorma librărie „Feltrinelli”, momentele de vis petrecute pe terasele din fața Galeriei, la miezul nopții, sorbind alene un „affogatto al café”, pe când trecătorii se înghesuie, admirând Columna, iluminată în diferite culori, plimbări mână în mână cu „amourettes” de vacanță, care au dispărut în noaptea uitării, acum jumătate de secol etc., etc.

Și iată că, într-o zi, acum vreo 15 ani, am descoperit că galeria și-a schimbat numele în „Galleria Alberto Sordi”! Minunată surpriză! Am întrebat, în jurul meu: „Cum se face? Sordi era un obișnuit al locului? Era roman? Cum, când și de ce?” Nimeni n-a știut să-mi răspundă, la fața locului. Chiar dacă am descoperit elementele de bază ale răspunsului pe Internet, detaliile nu mi-au fost revelate decât în articolul din „ANTIQUARIATO” din august 2020. Articolul din revista italiană precitată vorbea despre trei evenimente: mai întâi, despre o expoziție ce urma să se deschidă în curând, apoi, despre un muzeu în onoarea lui Alberto Sordi, în curs de finalizare și, în fine, despre un volum ilustrat, recent editat.

la città del Doge. Potevo forse immaginare allora che, solo dieci anni più tardi, si sarebbe aperta una serie d'innumerabili viaggi in quel luogo, nell'arco di sei decenni?

Negli anni successivi ho visto diversi film in cui Alberto Sordi era attore o regista. Un'operazione difficile per chi abita in Francia, dove Sordi era considerato solo un «qualsiasi attore comico italiano» e i suoi film erano poco presentanti e trattati con una certa condescendenza. Perfino l'enciclopedia di specialità *Ciné-Ressources* affermava: «S'il reste méconnu à l'étranger, il est une star dans son pays» (Seppur sconosciuto all'estero, è molto famoso del suo paese). Scusate, Signori «specialisti»! Io ho visto un film con Alberto Sordi, alcuni anni fa, alla Cinemateca di Bucarest! Inoltre, grazie a una coincidenza di nome, all'Ambasciata Romana di Parigi, ho scoperto Linda Bastide, attrice degli anni '50 – '60, che ha recitato con Alberto Sordi nel film *I Magliari* nel 1959. Da allora, siamo diventati buoni amici. Collaboriamo ancora oggi all'interno di alcuni progetti letterari in Francia e... in Romania!

Fin dalla mia prima visita a Roma, nel 1968, avevo l'abitudine di fermarmi qualche minuto alla «Galleria Colonna», in Via del Corso, proprio di fronte alla Colonna di Marco Aurelio. È uno dei posti più rappresentativi della Roma antica, perché questa colonna si trova nello stesso posto da circa 2000 anni. È stata eretta tra il 176 e il 192 d.C.! Quanti ricordi mi legano a questo posto... più che storico! Pranzi o bevute consumati nei ristoranti o nei bar sotto il tetto di vetro, i libri e i dischi comprati o consultati nell'enorme libreria «Feltrinelli», i momenti incantevoli passati ai tavolini di fronte alla Galleria, a mezzanotte, sorseggiando senza fretta un «affogato al caffè» mentre i passanti si accalcano, ammirando la Colonna illuminata in diversi colori, passeggiate mano nella mano con «amourettes» da vacanza, che sono scomparse nella notte dell'oblio, mezzo secolo fa ecc., ecc.

Ed ecco che un giorno di circa 15 anni fa, ho scoperto che la galleria ha cambiato nome in «Galleria Alberto Sordi»! Incredibile sorpresa! Ho domandato qua e là: «Com'è possibile? Sordi era un frequentatore abituale del posto? Era romano? Come, quando e perché?» Nessuno ha saputo rispondermi sul momento. Anche se ho scoperto gli elementi di base della risposta su Internet, i dettagli non mi sono stati rivelati se non nell'articolo di «ANTIQUARIATO», dell'agosto 2020. L'articolo della rivista italiana summenzionata parlava di tre eventi: innanzitutto, della mostra che sarebbe stata presto inaugurata, poi, del museo in onore di Alberto Sordi, in corso d'opera e, alla fine, di un volume illustrato, pubblicato da poco.

Ecco il testo dell'articolo:

«Una volta spenti i riflettori del *jet-set* e finiti i bagni di folla, Alberto Sordi (1920-2003) si rifugiava nella sua villa nel quartiere Celio, un gioiello architettonico progettato da Clemente Busiri Vici nel 1928. L'attore romano si è innamorato di questo piccolo palazzo con vista sulle Terme di Caracalla e sul Circo Massimo, riuscendo a comprarla nel 1954. Da sempre inaccessibile, la casa sarà aperta

Foto: [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Galleria_Alberto_Sordi.jpg)

Galeriile Alberto Sordi
Galleria Alberto Sordi

Iată textul articolului:

„Odată stinse reflectoarele de *jet-set* și terminate băile de mulțime, Alberto Sordi (1920-2003) se refugia în vila sa din cartierul Celio, o bijuterie arhitecturală proiectată de Clemente Busiri Vici în 1928. Actorul roman s-a îndrăgostit de acest mic palat cu vedere către Termele lui Caracalla și Circo Massimo, reușind să-l cumpere în 1954. Inaccessibil dintotdeauna, el va fi deschis publicului pentru prima dată cu ocazia expoziției cu tema „Sordi” programată în luna septembrie, și mai apoi va fi transformat în muzeu. Auster, întunecat, dar plin de amintiri și de opere de artă, el a fost dezvăluit în avans într-un volum de fotografii care prezintă, cameră cu cameră, fiecare detaliu. De la operele lui Giorgio de Chirico la picturile lui Giovanni Paolo Panini, de la saloanele pline de «mobile de epocă și memorabilia», până la micul teatru cu un fundal pictat de Gino Severini și salonul de bărbier, cu fotoliul vintage, unde actorul se radea în fiecare dimineață.”

Cel ce dorește să afle mai multe detalii despre acest loc, poate găsi pe Internet textul următor:

„Alberto Sordi este unul dintre cei mai importanți fii ai Romei. Actorul a rămas întotdeauna în orașul său ales ca reședință permanentă care l-a însoțit până la moartea sa. Dar care este casa în care a locuit Alberto Sordi? Cel în care a rămas cel mai mult timp, din 1958 până la moartea sa în 2003, se află în Piazzale Numa Pompilio. Cu ocazia centenarului nașterii actorului roman, pe 15 iunie 2020, Municipality Rome va deschide ușile casei actorului pentru vizite, în perioada 7 martie – 29 iunie 2020. Un mare ecran, în fața intrării, va difuza și 24 ore pe zi, începând din luna martie, imaginile filmelor faimosului «Albertone nazionale». Vila este ușor de recunoscut chiar din stradă. Dacă urci din piață spre Via Druso o vei găsi pe dreapta... Ea este situată lângă Parcul Egerio și Appia Antica, înconjurată de multă verdeață. De aici, marele Albertone

al publico per la prima volta, in occasione della mostra con tema «Sordi» prevista per il mese di settembre, e poi trasformata in un museo. Auster, buia ma piena di ricordi e di opere d'arte, è stata svelata in anticipo in un volume fotografico che presenta, camera per camera, ogni singolo dettaglio. Dalle opere di Giorgio de Chirico ai dipinti di Giovanni Paolo Panini, dai saloni pieni di “mobili d'epoca e memorabilia”, fino al piccolo teatro con un fondale dipinto da Gino Severini e il salone del barbiere, con la poltrona vintage, dove l'attore si radeva ogni mattina.»

Chi desideri scoprire altri dettagli su questo luogo, può trovare su Internet il seguente testo:

«Alberto Sordi è uno dei più importanti figli di Roma. L'attore è sempre rimasto nella sua città, scelta come residenza permanente, che l'ha accompagnato fino alla morte. Ma in quale casa ha abitato Alberto Sordi? Quella in cui è rimasto più a lungo, dal 1958 fino alla morte, nel 2003, si trova in Piazzale Numa Pompilio. In occasione del centenario della nascita dell'attore romano, il 15 giugno 2020, il Comune di Roma aprirà alle visite le porte della casa dell'attore, nel periodo 7 marzo – 29 giugno 2020. Un maxischermo all'ingresso trasmetterà 24 ore al giorno, a partire da martedì, le immagini dei film del famoso «Albertone Nazionale». La villa è facile da riconoscere già dalla strada. Se sali dalla piazza verso Via Druso la troverai sulla destra... È situata vicino al Parco Egerio e all'Appia Antica, circondata da molta vegetazione. Da qui, il grande Albertone ha potuto godersi la splendida vista sulle Terme di Caracalla e oltre, sul Circo Massimo.»

Tuttavia le informazioni riguardanti questo luogo «evolvo» da un autore all'altro!

«Questa villa è stata costruita nel 1933 da Clemente Busiri Vici per Alessandro Chiavolini e Sordi l'ha comprata dal proprietario dell'epoca, il ministro dell'ex regime fascista Dino Grandi, nel 1958. Questo racconta che, tanto lui stesso, quanto

s-a putut bucura de vederea splendidă spre Termele lui Caracalla și, mai departe, de Circo Massimo.”

Însă informațiile privind acest loc „evoluează” de la un autor la altul!

„Această vilă a fost construită în 1933 de Clemente Busiri Vici pentru Alessandro Chiavolini și Sordi a achiziționat-o de la proprietarul său din acea vreme, ministrul fostului regim fascist Dino Grandi, în 1958. Acesta spune povestea că atât el, precum și prietenul și colegul său Vittorio De Sica au fost interesați de proprietate, dar Sordi a obținut-o în cele din urmă. A plătit 80 de milioane de lire și a locuit acolo, împreună cu sora sa, Aurelia, până la moarte, pe 24 februarie 2003. În 2013, la zece ani de la moartea marelui actor, însăși Aurelia (care a murit la scurt timp, în 2014) a deschis ușile reședinței camerelor TV: Carlo și Luca Verdone au reușit să realizeze documentarul *Alberto cel Mare*, dedicat actorului.”

Foto: greenplanetnews.it

De fapt, istoria locului povestește că Vittorio de Sica, cel care descoperise că vila e de vânzare, l-a invitat pe Sordi s-o viziteze, înainte de a se decide. Sordi a fost vrăjit de acest loc, însă de Sica avea întâietatea. Numai că Vittorio a pierdut la cărți, în noaptea ce a urmat, banii cu care dorea s-o cumpere, lăsându-i astfel lui Sordi posibilitatea de a o achiziționa!

Atunci, vila și-a schimbat total aspectul. Nu numai că Sordi a amenajat, înfrumusețat, modificat nenumărate detalii ale decorăției, dar întregul loc a devenit sediul serbărilor și întâlnirilor lumii artistice din capitala Italiei. Petrecerile desfășurate aici, timp de mai multe decenii, au rămas în amintirea fericiților invitați, care au putut participa.

De curând, am avut confirmarea acestor evenimente mondene, mulțumită Lindei Bastide, care a asistat la ele, în anii '60. Numai că, după decesul Savinei, cealaltă soră a actorului, ferestrele și jaluzelele vilei s-au închis și petrecerile au fost suspendate.

Sordi, un om cu o mare rigoare în viața de toate zilele, avea obiceiul de a spune, precum marchizul del Grillo: „...quando se scherza bisogna esse' seri.” (Când glumești, trebuie să fii serios.)

anche l'amico e collega Vittorio De Sica erano interessanti alla proprietà ma, alla fine, l'ha ottenuta Sordi. Ha pagato 80 milioni di lire e ha vissuto lì, insieme a sua sorella Aurelia, fino alla morte, avvenuta il 24 febbraio 2003. Nel 2013, a dieci anni dalla morte del grande attore, la stessa Aurelia (che morirà poco dopo, nel 2014) ha aperto le porte della residenza alle telecamere: Carlo e Luca Verdone sono riusciti a realizzare il documentario *Alberto il Grande*, dedicato all'attore.»

In effetti, la storia del luogo racconta che Vittorio de Sica, che aveva scoperto la villa in vendita, ha invitato Sordi a visitarla, prima di prendere una decisione. Sordi è rimasto stregato da questo luogo, ma de Sica aveva la priorità. Vittorio però, la notte successiva, ha perso a carte i soldi con cui desiderava comprarla, lasciando così a Sordi la possibilità dell'acquisto!

Allora, la villa ha cambiato totalmente aspetto. Non solo perché Sordi ha attrezzato, abbellito, modificato innumerevoli dettagli decorativi, ma anche perché l'intero luogo è diventato la sede di feste e incontri del mondo artistico della capitale italiana. Le feste tenutesi qui, per molti decenni, sono rimaste vive nei ricordi dei felici invitati che vi presero parte.

Di recente, ho ricevuto conferma riguardo a questi eventi mondani, grazie a Linda Bastide, presente in alcuni casi, negli anni '60. Solo che, dopo il decesso di Savina, l'altra sorella dell'attore, le finestre e le persiane della villa si sono chiuse e le feste sospese.

Sordi, un uomo di grande rigore nella vita quotidiana, aveva l'abitudine di dire, come il marchese del Grillo: «... quando se scherza bisogna esse' seri.»

Incontri con **Alberto**
Sordi: ieri, oggi, domani

Toamna se numără... clasele

Anul școlar 2021-2022 marchează un moment important pentru dezvoltarea învățământului în limba maternă italiană. Demersurile făcute de Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT., în strânsă legătură cu conducerea Liceului Teoretic „Dante Alighieri”, au înregistrat un prim succes prin suplimentarea numărului de clase zero de „maternă italiană”, în contextul numărului record de copii înscriși în primăvară. De asemenea, având în vedere numărul tot mai mare de elevi care provin din Italia, RO.AS.IT. a solicitat suplimentarea numărului de clase a X-a cu predare în limba maternă, pentru ca aceștia să poată continua procesul educațional în condiții normale.

Suplimentarea claselor pregătitoare și a claselor de liceu în care se studiază exclusiv în „limba lui Dante” are mai multe semnificații. În primul rând, dovedește că, după ani de eforturi continue, RO.AS.IT. a reușit să aducă acest tip de învățământ la stadiul în care extinderea reprezintă un pas firesc. Liceul „Dante Alighieri” este un model de urmat pentru alte școli și licee, care au în față, acum, o „cale bătătorită” spre introducerea claselor de limbă maternă.

În al doilea rând, numărul tot mai mare de elevi care doresc și au posibilitatea să studieze în limba maternă italiană arată că minoritatea reprezentată de Asociația Italianilor din România - RO.AS.IT. este una în continuă expansiune și regenerare. Puține minorități mai au, în prezent, un asemenea flux uman dinspre „țara mamă” spre România.

„Este o întinerire constantă, clasele 0 sunt pepiniera școlii noastre, prospețimea de care avem nevoie. Semnificația, mai cu seamă în această perioadă, este una de continuă renaștere”, a observat și doamna Maria Dan, directoarea liceului „Dante Alighieri”.

de
Victor Partan

foto
arhiva RO.AS.IT.

de limbă maternă **italiană**

„CUVÂNTUL DE ORDINE ESTE FLEXIBILITATEA”

Desigur, mai mulți elevi înseamnă și o presiune mai mare pe instituția de învățământ, atât ca resurse de cadre didactice (este nevoie de personal calificat), cât și ca logistică. Acestor provocări li se adaugă una majoră, reprezentată de imprevizibilul care caracterizează perioada pandemică.

„Cred că principala provocare este aceea de a căuta și de a găsi resurse interioare pentru a începe acest an școlar în forță, cu energie și eficiență, și a-l încheia cu succes. Între aceste două etape se întind 10 luni care este posibil să nu fie lipsite de factorul imprevizibil și atunci provocarea va fi una cu care deja ne-am familiarizat: cuvântul de ordine este flexibilitatea, capacitatea de a ne adapta continuu. Exact ca în viață”, ne-a mai spus doamna Dan, care, înainte de primul clopoțel al noului an școlar, a făcut apel la optimism: „Principala așteptare (și totodată speranță) este aceea ca noi toți, profesori și elevi, să fim sănătoși. Să începem noul an școlar privindu-ne în ochi și tot așa să îl încheiem; să fim echilibrați

și să ne păstrăm un tonus optimist. Asta ține de noi: avem entuziasm, dorință de a fi unii alături de ceilalți”.

STRUCTURA NOULUI AN ȘCOLAR

Anul școlar 2021-2022 a început cu prezență fizică în școli pentru toți elevii. În orașele în care incidența cazurilor de coronavirus va depăși 6 la 1000, se va trece în online.

Potrivit structurii comunicate de Ministerul Educației Naționale, vor fi două semestre: semestrul I are 14 săptămâni de cursuri, în perioada 13 septembrie 2021 – 22 decembrie 2021, iar semestrul al II-lea are 20 de săptămâni de cursuri, în perioada 10 ianuarie 2022 – 10 iunie 2022.

Vacanța de iarnă va începe joi, 23 decembrie 2021, și va lua sfârșit duminică, pe 9 ianuarie 2022. Vacanța de primăvară va începe vineri, 15 aprilie 2022, și va lua sfârșit duminică, 1 mai 2022. Vacanța de vară va începe sâmbătă, 11 iunie 2022.

LUGLIO • SETTEMBRE

Dragi cititori, mici și mari, vă propunem câteva versuri ale Nonnei Alba care să vă înveselească ziua. Scrierea lor a fost inspirată de vizita la cetatea Histria, pe care Nonna Alba a făcut-o împreună cu copiii și tinerii participanți la tabăra **Europolis Olympic** de la Tulcea, organizată de RO.AS.IT. în august 2019.

Cari lettori, grandi e piccoli, vi proponiamo dei versi di Nonna Alba che vi rallegreranno la giornata. La loro stesura è stata ispirata dalla visita alla cittadella Histria, che Nonna Alba ha fatto insieme ai bambini e ai ragazzi partecipanti al campo **Europolis Olympic** di Tulcea, organizzato dalla RO.AS.IT. nell'agosto 2019.

La Lucertolina di Histria

di Piera Alba Merlo

Sono una piccola lucertolina
ero già sveglia di prima mattina
su questi sassi le mie antenate
già prima di Cristo si erano scaldate
erano greche, e poi si sa
bisogna prenderla come la va...
Quando i Romani sono arrivati
e sul delta del Danubio si son stabiliti
han visto battaglie e bimbi a giocare
ed anche navi venire dal mare
così Histria è nata su questa pianura
ed incominciava la sua avventura.
...Di questa mattina, già, vi dicevo
ero al sole che mi scaldavo
quando ho sentito ridere e parlare
ed un gruppo di scolari ad arrivare
un po' distratti, certo si sa
ma viva era la curiosità
e con gioia potevo vedere
che avevan scordato il cellulare.
Tra queste pietre la storia parlava
e più di uno certo l'ascoltava...
Un po' più discosti, due professori
con una nonna ed un signore
era un piacere sentirli parlare
ero curiosa... volevo restare...
Si sono fermati, mi avevan notato
mentre alle pietre scattavano foto
ma nella mia tana mi sono infilata
perché non mi andava di esser fotografata.

Scurt istoric al disciplinei limba italiană în România,

de
Nicoleta Silvia
Ioana

în învățământul
universitar, în anul
celebrării celui de-al
șaptelea centenar
al morții lui **Dante**
Alighieri – il padre
della lingua del si'

În cazul Moldovei, limba italiană era amintită ca materie de studiu a claselor filologice la Academia Mihăileană, după reorganizarea sa, din 1834. Academia era fondată de Gheorghe Asachi, pe timpul domniei lui Mihail Sturza,

Introducerea limbii italiene într-o instituție de învățământ superior a avut loc în mod oficial în anul 1776 prin reforma lui Ipsilanti la Academia Domnească din București.

L'introduzione della lingua italiana in un istituto di istruzione superiore fu introdotta ufficialmente nel 1776 dalla riforma di Ipsilanti presso l'Accademia Reale di Bucarest.

și primul profesor de italiană menționat pe lista personalului a fost D.G. Crassa. Din 1840, disciplina era predată de profesorul Croscelli, recomandat de Gheorghe Asachi.

În 1864, prin fondarea Universității din București, a fost prevăzută în programa Facultății de Litere, care avea să funcționeze și ca o școală normală pentru formarea profesorilor de gimnaziu în ramurile limbilor clasice și moderne,

Nel caso della Moldavia, la lingua italiana è stata citata come materia di studio delle classi filologiche all'Accademia Mihaileana, dopo la sua riorganizzazione nel 1834. L'Accademia era fondata da Gheorghe Asachi, durante il regno di Mihail Sturza, e il primo insegnante di italiano menzionato nell'elenco del personale fu D.G. Crassa. Dal 1840 la disciplina fu insegnata dal professor Croscelli raccomandato da Gheorghe Asachi.

Nel 1864, con la fondazione dell'Università di Bucarest, fu prevista nel programma della Facoltà di Lettere, che doveva funzionare come una normale scuola per la formazione di insegnanti delle scuole superiori nel dipartimento di lingue classiche e moderne, l'esistenza di una cattedra di grammatica comparata delle lingue greco-latine, l'esistenza di una cattedra di grammatica comparativa delle lingue greco, latino, romeno, italiano, francese, spagnolo e portoghese.

Ma di una formazione universitaria italiana si può parlare solo dal 1909, dopo l'istituzione del dipartimento di lingua italiana da parte del filologo Ramiro Ortiz.

Dopo la Prima guerra mondiale, l'Università di Cluj, l'Università di Iași e l'Accademia di studi superiori commerciali e industriali di Bucarest, nata il 13 aprile 1913, inclusero la lingua italiana nei loro piani educativi.

Nella capitale Ortiz riprende il corso dantesco e i temi sono sempre più diversificati. Convinto che «il seminario ha per gli studenti della Facoltà di Lettere lo stesso significato del Laboratorio per quelli della Facoltà di Scienze», Ortiz diede vita al Seminario di lingua e letteratura italiana nel 1921, nel sesto centenario della morte «del padre della lingua italiana».

E sempre Ramiro Ortiz è colui che crea la più importante rivista romena di cultura italiana, *Rome* (1921-1933), con il sostegno finanziario di Martin Franklin, ministro italiano a Bucarest.

A partire dal 1926, si può parlare di una presenza sistematica della lingua e della letteratura italiana nell'educazione romena di Iași, anno in cui il Iorgu Iordan fu nominato professore ordinario presso il Dipartimento di Lingue e Letterature romanze, dove per un ventennio ha insegnato Storia della letteratura italiana.

Tra il 1935 e il 1936, il professor Ermenegildo Lambertenghi fondò il Dipartimento di Lingua e Letteratura italiana presso l'Università di Iași. Dal 1967, per decreto ministeriale, la lingua

Academia Mihăileană

Accademia Mihaileana

existența unei catedre de gramatică comparativă a limbilor elenă, latină, română, italiană, franceză, spaniolă și portugheză.

Dar despre un învățământ universitar italian se poate vorbi de-abia din 1909, după înființarea catedrei de limbă italiană de către **filologul Ramiro Ortiz**.

După Primul Război Mondial Universitatea din Cluj, Universitatea din Iași, cât și Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, proaspăt înființată în 13 aprilie 1913, au inclus limba italiană în planurile lor de educație.

În capitală, Ortiz reia cursul Dante și teme sunt din ce în ce mai diversificate. Convinș că „seminarul are aceeași semnificație pentru studenții Facultății de Litere ca și Laboratorul pentru cei ai Facultății de Științe”, Ortiz dă viață Seminarului de limbă și literatură italiană în 1921, la 600 de ani de la moartea celui considerat „il padre della lingua italiana”.

De asemenea tot Ramiro Ortiz este cel care creează cea mai importantă revistă românească de cultură italiană, *Roma* (1921-1933), cu sprijinul financiar al lui Martin Franklin, ministrul Italiei la București.

Începând cu anul 1926 se poate vorbi despre o prezență sistematică a limbii și literaturii italiene și în învățământul românesc ieșean, an în care profesorul Iorgu Jordan a fost numit profesor titular la Catedra de limbi și literaturi romanice, unde timp de două decenii a ținut cursul de Istoria literaturii italiene.

Între 1935 și 1936 profesorul Ermenegildo Lambertenghi înființează la Universitatea din Iași, Catedra de limbă și literatură italiană. Începând din anul 1967 prin dispoziție ministerială, limba italiană poate fi studiată ca disciplină

italiana poteva essere studiata come disciplina secondaria, B, dagli studenti della Facoltà di Lettere, e dal 1992 anche come prima specializzazione (A).

Nel corso degli anni, lo studio della lingua, cultura e letteratura italiana ha visto un continuo sviluppo, perfezionando un quadro formale ben definito, integrato da accordi bilaterali che hanno creato opportunità per entrambe le parti.

Ma ciò che è veramente importante è che hanno contribuito ad aumentare il desiderio e la domanda dei giovani interessati allo studio di questa lingua. Ci sono quindi studenti che scelgono la specializzazione stessa come finalità con la certezza di una scelta corretta con lo studio della lingua italiana perché, nel mercato del lavoro, l'Italia è il secondo partner commerciale della Romania, dopo la Germania e inoltre, in Romania, ci sono oltre 30 000 aziende italiane che offrono oltre 800 000 posti di lavoro.

Ad esempio, i laureati della sezione LMA (Lingue moderni applicate) possono scegliere un percorso professionale come: traduttore, interprete, ricercatore, filologo, esperto, editore, editore, consulente culturale, documentarista, corrispondente, guida, consulente, interprete delle relazioni diplomatiche, funzionario pubblico, funzionario pubblico, ecc.

Un'altra prospettiva occupazionale è l'istruzione, l'insegnamento di tutti i gradi; con una laurea in italiano puoi scegliere di insegnare tanto in pre-universitario quanto in universitario. Sfortunatamente, questa alternativa professionale in Romania è la meno scelta dai decisori e uno dei motivi è legato agli aspetti finanziari demotivanti almeno nella prima fase della carriera.

C'è chi sceglie l'italiano come materia facoltativa, per il desiderio di arricchire le competenze

secundară, B, de către studenții Facultății de Litere, iar din 1992 chiar și ca primă specializare (A).

De-a lungul anilor, studiul limbii, culturii și literaturii italiene a cunoscut o continuă dezvoltare perfecționând un cadru formal bine definit, completat de acorduri bilaterale care au legiferat oportunități pentru ambele părți.

Însă ceea ce este cu adevărat important este faptul că dorința și solicitarea tinerilor interesați de studiul acestei limbi a crescut. Astfel, sunt studenți care aleg specializarea în sine ca o finalitate, având certitudinea unei alegeri corecte prin studiul limbii italiene deoarece, la nivel de piață a muncii, Italia este al doilea partener de afaceri al României, după Germania și, în plus, în România există peste 30 000 de companii italiene care oferă peste 800 000 de locuri de muncă.

De exemplu, absolvenții programului LMA (Limbi moderne aplicate) pot alege un traseu profesional ca: traducător, interpret, cercetător, filolog, expert, redactor, editor, consilier cultural, documentarist, corespondent, ghid, consilier, interpret relații diplomatice, funcționar de stat, funcționar public etc

O altă perspectivă de angajare o reprezintă educația, învățământ de toate gradele; cu o licență în limba italiană, poți alege să predai în mediul preuniversitar sau chiar și universitar. Din păcate această alternativă profesională în România este cea mai puțin aleasă de decidenți și unul din motive este legat de aspectele financiare demotivante, cel puțin în prima etapă a carierei.

Sunt, de asemenea, studenți care optează pentru studiul limbii italiene din dorința de îmbogățire a competențelor culturale și lingvistice. Alegerea lor este evident justificată de faptul că, prin intermediul limbii italiene, au acces la un patrimoniu literar de importanță fundamentală pentru istoria Europei, la texte literare și științifice de valoare, la o vastă producție teatrală, muzicală, de operă, cinematografică și de televiziune, dar și la oportunitatea de continuare a studiilor în cadrul diferitelor universități, academii și biblioteci găzduite de „Belpaese”.

Astăzi, în cazul studiilor universitare de licență din România, există două categorii de programe care includ limba italiană: pe de o parte în cadrul domeniului fundamental de studii universitare Științe umaniste și arte, ramura Filologie, există două domenii de licență care pot include și limba italiană: **Limbă și literatură (LL)** și respectiv, **Limbi moderne aplicate (LMA)**. Pe de altă parte limba italiană poate apărea la ciclul I de studii universitare în cadrul diferitelor specializări din alte domenii decât Filologie și în acest caz, limba italiană are statut de disciplină de studiu cu regim obligatoriu sau opțional/facultativ, de obicei a doua limbă modernă.

Studenții interesați de studiul acestei limbi pot alege să urmeze cursuri în instituțiile de stat care includ limba italiană în oferta lor în domeniile de licență Limbă și literatură (LL) și/sau Limbi moderne aplicate (LMA) precum: Universitatea din București, Universitatea

culturali e lingvistice. Di sicuro è un'opzione giustissima in quanto, tramite lo studio della lingua italiana, accedono a un patrimonio letterario di importanza fondamentale per la storia d'Europa, a testi letterari e scientifici di pregio, a una vasta produzione teatrale, musicale, lirica, cinematografica e televisiva, ma allo stesso tempo dà la possibilità a coloro che desiderano frequentare scuole, università, accademie e biblioteche nel «Belpaese».

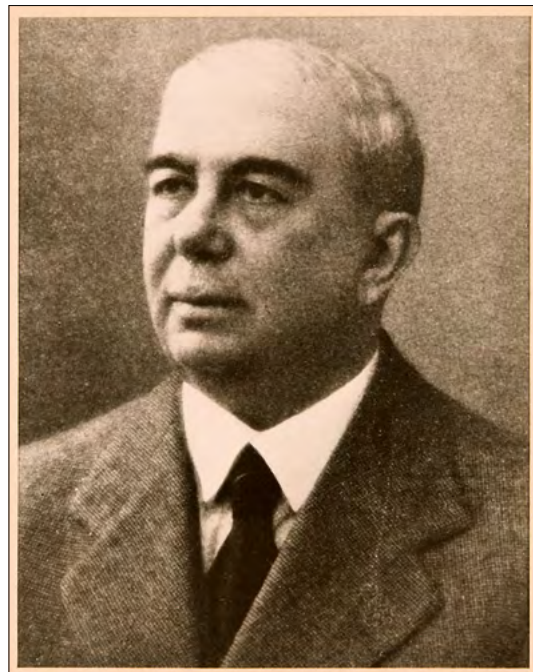

Foto: phedra.cath.unipi.it

Oggi, nel caso degli studi universitari in Romania, ci sono due categorie di corsi che comprendono l'italiano: da un lato nel campo fondamentale degli studi universitari Lettere e lettere, Filologia, ci sono due corsi di laurea che possono includere l'italiano: **Lingua e Letteratura (LL)** e **Lingue moderne applicate (LMA)**.

L'italiano invece può comparire nel primo ciclo di studi universitari in diverse specializzazioni in ambiti diversi dalla Filologia e in questo caso l'italiano ha lo statuto di disciplina di studio obbligatoria o facoltativa/facoltativa, solitamente la seconda lingua moderna.

Gli studenti interessati allo studio di questa lingua possono scegliere di seguire corsi in istituzioni statali che includono l'italiano nella loro offerta di Laurea triennale in Lingua e letteratura (LL) e/o Lingue Moderne Applicate (LMA) come: Università di Bucarest, Università «Babeș-Bolyai» di Cluj-Napoca, Università «Alexandru Ioan Cuza» di Iași (UAIC), Università di Craiova, Università di Timișoara, Università «Ovidius» di Constanța, Università «Ștefan cel Mare» di Suceava, Università di Oradea o istituti di istruzione superiore privati accreditati che includono l'italiano nell'offerta di programmi come Università Cristiana «Dimitrie Cantemir» e Università «Spiru Haret».

Per coloro che desiderano perseguire specializzazioni in campi diversi dalla Filologia, in cui la lingua italiana ha lo statuto di disciplina

„Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (UAIC), Universitatea din Craiova, Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea Ovidius din Constanța, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea din Oradea sau instituții de învățământ superior particular acreditat care cuprind limba italiană în oferta de programe ca Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” și Universitatea „Spiru Haret”.

Pentru cei care doresc să urmeze specializări din alte domenii decât Filologie, în care limba italiană are statut de disciplină de studiu cu regim obligatoriu sau opțional/facultativ, au posibilitatea să aleagă următoarele Universități publice care includ limba italiană în oferta lor: Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Academia de Studii Economice (ASE), Universitatea Politehnică din București, Universitatea Tehnică de Construcții din București, Universitatea Națională de Arte București, Universitatea Națională de Muzică București, Institutul Teologic Romano-Catolic Franciscan.

Există o strânsă interdependență între misiunea acestor universități și piața muncii în contextul unei strategii de internaționalizare la care aderă fiecare dintre acestea. Astfel, studenții pot beneficia de derularea unor programe în limbi străine și/sau programe de burse și/sau diverse parteneriate cu universități din străinătate, cu angajatori la care pot participa în internship-uri sau în programe de mobilități oferite prin Programul Erasmus+ al Uniunii Europene.

Studenții și profesorii au posibilitatea să promoveze limba, cultura și literatura italiană și în paginile diferitelor reviste naționale și internaționale, dar și prin traduceri și interpretări ale unor lucrări italiene, reconfirmând astfel legăturile și interferențele culturale italo-române.

Efortul trebuie să fie comun și susținut atât de profesori cât și de studenți, și de reprezentanți ai statului italian pe teritoriul României și cu forțe unite să încercăm să restabilim respectul și orgoliul impus de înaintași acestei discipline, asigurând sustenabilitate unei tradiții centenare de care foarte alte puține limbi străine se bucură în cadrul pregătirii universitare românești.

di studio con regime obbligatorio o facoltativo/facoltativo, hanno la possibilità di scegliere le seguenti università pubbliche che includono l'italiano nella loro offerta: Università Tecnica di Cluj-Napoca, Accademia di studi economici (ASE), il Politecnico di Bucarest, Università Tecnica di costruzioni di Bucarest, Università nazionale delle arti di Bucarest, Università nazionale della musica di Bucarest, Istituto teologico francescano romano-cattolico.

C'è una stretta interdipendenza tra la missione di queste università e del mercato del lavoro nell'ambito di una strategia di internazionalizzazione alla quale ciascuna di esse aderisce. Pertanto, gli studenti possono beneficiare dello sviluppo di programmi di lingua straniera e/o programmi di borse di studio e/o di varie partnership con università straniere, con datori di lavoro presso i quali si possono organizzare degli internship o programmi di mobilità offerti attraverso il Programma Erasmus+ dell'Unione Europea.

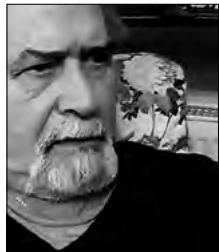
Lo sforzo deve essere comune e sostenuto sia da parte dei docenti e degli studenti, sia dai rappresentanti delle istituzioni statali italiane in Romania e con le forze unite per cercare di restituire il rispetto e l'orgoglio imposti dai precursori di questa disciplina, garantendo la sostenibilità di una tradizione centenaria di cui pochissime altre lingue straniere godono nella formazione universitaria romena.

Breve storia
dell'insegnamento
della lingua
italiana in Romania,
nell'istruzione
universitaria,
nell'anno della
celebrazione del
settimo centenario
della morte di **Dante**
Alighieri - il padre
della lingua del si'

100 ANNI DALLA MORTE DI ENRICO CARUSO (NAPOLI 1873-1921)

Non c'è alcun dubbio che quando si parla di lirica e di interpreti maschili nel „bel canto” si parla solo di grandi cantanti italiani, che a loro volta hanno contribuito a fare grande la lirica italiana nel mondo. I nomi di costoro non dicono nulla alle giovani generazioni, né tanto meno a un comune lettore straniero, che si ferma a Luciano Pavarotti e Andrea Bocelli. Ma abbiamo avuto artisti di calibro internazionale i cui nomi sono iscritti nella storia della lirica: **Francesco Tamagno** (1850-1905); **Tito Schipa** (1888-1965); **Beniamoni Gigli** (1890-1957); **Mario del Monaco** (1915-1982); **Giuseppe Di Stefano** (1921-2018). Pur nella loro grandezza però, fra tutti, un nome intramontabile e una voce inimitabile fu quella del tenore **Enrico Caruso**: a parere di gran parte della critica musicale, è stato il più grande tenore e interprete della lirica italiana nel mondo. Bisognerà aspettare Luciano Pavarotti (1935-2007) detto „The Big Luciano”, per avere un degno emulo.

di
Antonio Rizzo
antonio.rizzo08@gmail.com

traducere
Olivia Simion

Foto: official.ru

Dall'infanzia all'adolescenza – prima e dopo il mutamento di timbro – la sua voce promettente suscitò l'interesse di quanti l'ascoltavano; ma per vivere faceva il meccanico e (lui, napoletano) il posteggiatore. Quella del canto era diventata per il giovane Enrico, agli inizi, una seconda attività. Si esibiva nelle chiese, nelle case private, nei caffè e nei locali balneari all'aperto. Il repertorio corrente era fatto di canzoni, soprattutto napoletane, di romanze da salotto e di arie d'opera, con la fresca duttilità del *tenore di grazia* (un tipo alla Andrea Bocelli, per intenderci), nella cui convenzione tutta napoletana il giovane tenore

100 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ENRICO CARUSO (NAPOLI 1873-1921)

Nu există nicio îndoială că, atunci când vorbim despre operă și despre interpreți de „bel canto”, vorbim doar despre cântăreți italieni foarte mari, care la rândul lor au contribuit ca opera italiană să fie mare în lume. Numele lor nu spun nimic generațiilor tinere, cu atât mai puțin unui cititor străin obișnuit, care se oprește la Luciano Pavarotti și Andrea Bocelli. Dar am avut și alți artiști de calibrul internațional ale căror nume sunt înscrise în istoria operei: **Francesco Tamagno** (1850-1905); **Tito Schipa** (1888-1965); **Beniamoni Gigli** (1890-1957); **Mario del Monaco** (1915-1982); **Giuseppe Di Stefano** (1921-2018). În ciuda măreției lor, totuși, dintre toți, un nume insurmontabil și o voce inimitabilă au fost cele ale tenorului **Enrico Caruso**: în opinia majorității criticilor de muzică, el a fost cel mai mare tenor și interpret al operei italiene din lume. Trebuia așteptat Luciano Pavarotti (1935-2007), supranumit „Marele Luciano”, pentru a avea un „rival” demn.

Din copilărie până în adolescență – înainte și după schimbarea timbrului – vocea lui promițătoare a stârnit interesul celor care îl ascultau; dar în viața de zi cu zi era mecanic și (el, napolitan) valet. Cântatul devenise o a doua activitate, inițial, pentru tânărul Enrico. Cânta în biserici, case private, cafenele și stațiuni balneare în aer liber. Repertoriul obișnuit era alcătuit din cântece, în special napolitane, din romanțe de salon și arii de operă, cu flexibilitatea proaspătă a *tenorului grațios* (un tip de genul lui Andrea Bocelli, ca să spunem așa), în a cărei convenție, tot napolitană, tânărul tenor fusese etichetat. Între timp, repertoriul său se îmbogățea atât cu opere, cât și cu noutăți temporare de canto local.

Dar pe 27 noiembrie 1897, a avut loc botezul său triumfal în teatru și a fost revelația și începutul mării sale cariere. Spectacolele au avut o importanță crescândă și au fost întotdeauna reconfirmate pe marile scene. Rusia și America de Sud și-au deschis teatrele către Caruso, care se pregătea astfel să facă marele pas către Scala din Milano, considerat teatrul care consacra succesul artiștilor. Între timp, Enrico se impunea și în lumea anglo-saxonă, cântând la Londra cu succes triumfal.

Apoi a urmat debutul la Metropolitan din New York, cu *Rigoletto*, urmat de *Aida*, *Tosca*, *Bobème*, *Pagliacci*, *Lucia di Lammermoor*, *Traviata*, *Elisir d'amore*, pentru a numi operele majore.

Cursul vieții, până în 1920, va fi marcat pentru Enrico de stagiunile constante la Metropolitan (de multe ori, în acest templu al muzicii, a lucrat sub direcția marelui dirijor Arturo Toscanini), cu apariții în diferite orașe americane, la care se adăuga, anual, cealaltă constantă, a înregistrării de discuri. Până la izbucnirea Primului Război

Caruso in una foto ufficiale

Caruso într-o fotografie oficială

era etichettato. Il suo repertorio intanto andava arricchendosi sia di opere, sia di temporanee novità canore locali.

Ma il 27 novembre 1897, avvenne il battesimo trionfale in teatro, e fu la rivelazione e l'inizio della grande carriera. Le esibizioni furono di sempre maggiore portata e sempre riconfermate dai grandi palcoscenici. La Russia e l'America del Sud spalancarono i propri teatri a Caruso, che si preparava così a fare, a Milano, il grande passo alla Scala, considerato il teatro che consacrava il successo degli artisti. Enrico intanto si imponeva anche nel mondo anglosassone, cantando a Londra con successo trionfale.

Poi venne il debutto al Metropolitan di New York, con il *Rigoletto*, cui seguivano *Aida*, *Tosca*, *Bohème*, *Pagliacci*, *Lucia di Lammermoor*, *Traviata*, *Elisir d'amore*, per citare le opere maggiori.

Il corso della vita, fino al 1920, sarà regolato per Enrico dall'incarico costante delle stagioni al Metropolitan (spesso, in questo tempo della musica, lavorava con la direzione del grande direttore d'orchestra Arturo Toscanini), con apparizioni in varie città americane, a cui si aggiungeva, annualmente, l'altra costante dalle incisioni discografiche. Fino allo scoppio della Prima guerra mondiale, ogni anno, da primavera all'inizio dell'autunno, Caruso era in Europa, con trionfali tournées nei teatri del Vecchio continente.

Anche nel mondo austro-tedesco e, in genere, mitteleuropeo, Enrico fu applaudito in tournées, ininterrottamente, dal 1906 al 1910, nel corso delle quali cantò anche a Vienna, a Praga, Budapest, Francoforte, Wiesbaden, Brema, Norimberga, Bruxelles, Monaco di Baviera, Stoccarda. Disponibilissimo anche alle iniziative di beneficenza del tempo di guerra, nelle due Americhe come in Europa, Enrico, tuttavia, subiva anche alcune crisi personali (divorzio dalla moglie e operazione alla gola per una laringite). Questo gli impose una assenza dai teatri fin dal 1911. Fu alla sua ricomparsa sulle scene, nel 1916 e dopo tanti anni di assenza, che il pubblico e la critica avvertirono i mutamenti del tempo: Caruso era ora decisamente un tenore dalla grande voce ma dal tono drammatico, e aveva quasi perso la cristallinità del suo timbro. Il 20 agosto Enrico si sposava in seconde nozze con la giovane americana Dorothy Benjamin.

Ma la crisi fisica e psichica incombeva. L'usura si faceva sentire, il tenore avrebbe voluto ritirarsi; ma probabilmente fatali furono i disagi dell'estate 1920, oberato da impegni contrattuali e esibizioni che cominciavano a minare seriamente la sua salute.

La ripresa della stagione lirica segnò una serie di lotte con la malattia, combattute comunque sulle tavole del palcoscenico. *L'Elisir d'amore*, a Brooklyn, si interruppe alla fine del primo atto. Il male, non riconosciuto subito, era un enfisema polmonare. L'intervento chirurgico del 30 dicembre fu il primo di una serie che si protrasse per tutto quel maledetto inverno newyorkese del 1920.

La primavera successiva Caruso tornò in Italia. Il 20 giugno si stabilì a Sorrento, la sua

foto: wikimedia.org

Mondial, în fiecare an, din primăvară până la începutul toamnei, Caruso era în Europa, cu turnee de succes în teatrele Vechiului Continent.

Chiar și în lumea austro-germană și, în general, central-europeană, Enrico a fost aplaudat în turnee, fără întrerupere, din 1906 până în 1910, timp în care a cântat la Viena, Praga, Budapesta, Frankfurt, Wiesbaden, Bremen, Nürnberg, Bruxelles, München, Stuttgart. De asemenea, a fost foarte disponibil pentru inițiativele caritabile din timpul războiului, în cele două Americi, precum și în Europa, însă Enrico a suferit și unele crize personale (divorț de soția sa și operație la gât pentru laringită). Acest lucru l-a forțat să lipsească din teatre din 1911. Atunci când a reapărut pe scenă, în 1916 și după mulți ani de absență, publicul și criticii au sesizat schimbările lăsate de trecerea timpului: Caruso era acum un tenor cu o voce grozavă, fără îndoială, dar cu un ton dramatic, și aproape că își pierduse cristalinitatea timbrului. Pe 20 august, Enrico s-a căsătorit a doua oară, cu tânăra americană Dorothy Benjamin.

Dar criza fizică și psihologică se profila la orizont. Uzura s-a făcut simțită, tenorului i-ar fi plăcut să se retragă; dar probabil fatal i-a fost disconfortul din vara anului 1920, suprasolicitat de angajamentele contractuale și de spectacolele care începuseră să-i submineze grav sănătatea.

Reluarea sezonului de operă a marcat o serie de lupte cu boala, purtate totuși pe scenă.

Caruso in abiti di scena

Caruso în haine de scenă

città natale. Ma a metà luglio ricominciò la febbre. Visite mediche e consulti si susseguirono ansiosi; trasportato da Sorrento a Napoli, Enrico morì il 2 agosto 1921.

La leggenda di Caruso era incominciata molto prima della sua morte: con la risonanza generosa del pubblico americano, alimentata dalla forte e appassionata componente etnica italiana nelle due Americhe, che egli volle e seppe interpretare con l'immediatezza sincera e il talento della migliore matrice partenopea. Caruso fu in tutto e per tutto un italiano d'America, fin negli atteggiamenti più quotidiani. L'allegria, il sentimento, la passione – la nostalgia, soprattutto – avevano nella sua voce l'autenticità – opere liriche a parte – di valori popolari, indipendentemente dalla qualità dei testi musicali: popolari anch'essi. Persino il patriottismo delle canzoni del tempo di guerra (Caruso le ha incise tutte, compreso *l'Inno di Mameli*) non ha nulla di ambiguo: è retorica sana. Nel mondo Enrico Caruso fu un mito tutto italiano.

Alla base, c'è la realtà concreta di una voce unica, classica e inconfondibile, retta da un professionismo che ha saputo essere all'altezza del dono naturale. C'è, dunque, la maturazione di una tecnica e di uno stile che si sono imposti come esemplari per più generazioni di tenori non solo italiani. Il riferimento più particolare è a Beniamino Gigli. E poi, come detto prima, bisognerà aspettare Pavarotti.

In ogni caso, si ricordano di Caruso certe sue vellutate emissioni, certi attacchi – inimitabili, quanto imitati – di una trasparenza pura. Un usignolo umano.

Per il lettore curioso, suggerisco di ascoltare la voce di Caruso, digitando su Google (anche dal telefonino) „**enrico caruso a vucchella youtube**”: è una dolcissima canzone della tradizione napoletana (vucchella vul dire boccuccia), i cui versi furono scritti dal grande poeta Gabriele D'Annunzio, e rischiarono di andare perduti, perché abbandonati in fondo a un cassetto. Furono per caso ritrovati dal celebre (per l'epoca) compositore Francesco Paolo Tosti, che li mise in musica con Caruso che li portò al successo. Oppure, per andare nell'operistico, l'aria „**enrico caruso che gelida manina youtube**” (registrazione del 1906) dalla *Bohème* di Puccini. O, ancora, le famose arie del *Vincerò* dalla *Turandot*, e *Lucevan le stelle* dalla *Manon* (1904). Le registrazioni – anche se rimasterizzate – hanno naturalmente la patina del tempo, e mostrano l'imperfezione dei mezzi tecnici dell'epoca; ma tutto questo, semmai, aggiunge fascino all'ascolto, permettendo comunque di apprezzare l'estensione vocale del „Grande Caruso”: provare per credere.

Elixirul Iubirii, din Brooklyn, s-a oprit la sfârșitul primului act. Boala, care nu fusese recunoscută imediat, era emfizem pulmonar. Operația din 30 decembrie a fost prima dintr-o serie care a durat toată blestemata iarnă newyorkeză din 1920.

În primăvara următoare Caruso s-a întors în Italia. La 20 iunie s-a stabilit la Sorrento, orașul său natal. Dar la mijlocul lunii iulie febra a început din nou. Examinările și consultațiile medicale s-au succedat neliniștit; transportat de la Sorrento la Napoli, Enrico a murit la 2 august 1921.

Legenda lui Caruso începuse cu mult înainte de moartea sa: cu rezonanța generoasă a publicului american, alimentată de puternica și pasionala componentă etnică italiană din cele două Americi, pe care și-a dorit și a știut să o interpreteze cu promptitudinea sinceră și talentul celei mai bune matrici napolitane. Caruso a fost din toate punctele de vedere un italian din America, până la cele mai cotidiene obiceiuri. Bucuria, sentimentul, pasiunea – nostalgia, mai presus de toate – aveau în vocea sa autenticitatea – excepând opera – valorilor populare, indiferent de calitatea textelor muzicale: populară și ea. Chiar și patriotismul cântecelor de război (Caruso le-a înregistrat pe toate, inclusiv *Imnul Mameli*) nu este deloc ambiguu: este retorică pură. În lume, Enrico Caruso a fost un mit complet italian.

La bază, există realitatea concretă a unei voci unice, clasice și inconfundabile, susținută de un profesionalism care a reușit să fie la înălțimea darului natural. Există, prin urmare, maturizarea unei tehnici și a unui stil care s-au stabilit ca exemple pentru câteva generații de tenori italieni și nu numai. Cea mai clară influență este vizibilă la Beniamino Gigli. Și apoi, așa cum am menționat anterior, va trebui să așteptăm Pavarotti.

În orice caz, unele dintre emisiile catifelate ale lui Caruso sunt de neuitat, anumite atacuri – pe cât de imitate, pe atât de inimitabile – de o transparență pură. O privighetoare umană.

Pentru cititorul curios, sugerez să ascultați vocea lui Caruso, tastând pe Google (chiar și de pe telefonul mobil) „**enrico caruso a vucchella youtube**”: este un cântec dulce din tradiția napolitană („vucchella” înseamnă guri guriță), ale cărui versuri au fost scrise de marele poet Gabriele D'Annunzio și risca să se piardă, pentru că au fost abandonate în fundul unui sertar. Au fost găsite întâmplător de celebrul compozitor (pentru vremea respectivă) Francesco Paolo Tosti, care le-a pus pe muzică, iar Caruso le-a condus spre succes. Sau, pentru a intra în operă, aria „**enrico caruso che gelida manina youtube**” (înregistrare din 1906) din *Bohème* a lui Puccini. Sau, din nou, faimoasele arii *Vincerò* de *Turandot* și *Lucevan le stelle* de *Manon* (1904). Înregistrările – chiar dacă remasterizate – au în mod firesc patina timpului și arată imperfecțiunea mijloacelor tehnice ale timpului; dar toate acestea adaugă farmec ascultării, permițându-vă totuși să apreciați gama vocală a „Marelui Caruso”: încercați pentru a crede.

Un crâmpoi de Rai italian: Savoca, orășelul unde s-a filmat „Nașul”

Ne continuăm călătoria prin orașe italiene de vis care nu sunt incluse în circuitul turistic „mainstream” și ajungem în Sicilia, într-unul dintre locurile pitorești unde s-a filmat *Il Padrino / Nașul*, capodopera cinematografică semnată de Francis Ford Coppola. Este vorba despre Savoca, o așezare cu mai puțin de 2000 de locuitori, din provincia Messina.

Cocoțat pe munte și scaldat de râurile Agro și Savoca, orășelul a fost inclus în circuitul „I borghi più belli d'Italia”. O vizită în Savoca este ca o

întoarcere în timp. Totul s-a conservat miraculos, iar unul dintre obiectivele turistice este reprezentat chiar de cele treizeci și șapte de morminte din cripta Mănăstirii Capucinilor.

Puține mașini, zero haos, construcții din epoca în care piatra se obținea din lavă, plantații de citrice, podgorii și plantații de măslini de jur împrejur. Așa ceva veți găsi dacă veți accepta provocarea noastră de a vă rezerva biletele de avion către Catania, apoi de a găsi o mașină, sau un alt mijloc de transport, pentru a

parcurge cei 81 de kilometri până în Savoca.

Destinația recomandată mai este denumită și „orașul cu șapte fețe”, pentru că, oriunde te-ai duce, ai parte de o priveliște diferită. Potrivit atestărilor, Savoca a fost fondată în anul 1134 de contele Ruggero. De-a lungul timpului s-a aflat sub influență romană, bizantină, nomadă și arabă. De asemenea, a fost sub asediul piraților atrași de bogățiile locului.

Iată ce puncte trebuie să cuprindă un traseu turistic de neuitat:

- Chiesa di Santa Maria in Cielo Assunta, construită în 1130 pe fundația unei biserici antice. Acolo se găsesc morminte în care, până în anul 800, se mumificau cadavrele potrivit unui obicei egiptean;
- Chiesa di San Michele, construită în anul 1250, în incinta Castello di Pentefur;
- Chiesa di San Nicolò, ridicată în secolul al XIII-lea. În exteriorul ei s-au filmat scene din filmul „Nașul”;

TURISTIC

ITINERAR

IULIE-SEPTEMBRIE

foto: pinterest.com

juridică a locului. Aici se află o criptă în care sunt depuse 37 de cadavre mumificate;

- Poarta orașului, construită în secolul al XII-lea;
- La Bifora – o construcție medievală în stil gotic-spaniol;
- Sinagoga di Savoca;
- Muzeul orașului;

- „Bar Vitelli”, la care Michael Corleone s-a oprit pentru a bea ceva în filmul „Nașul”;
- Palazzo Trimarchi, Palazzo Salvatore, Palazzo Crisafulli, Palazzo Scarcella, Palazzo Toscano.

de Victor Partan

foto: livingstitch.eu

- Chiesa del Calvario, unde se desfășoară ceremonii în Săptămâna Sfântă;
- Chiesa dell'Immacolata, deschisă în 1940, găzduiește centrul filarmonic al orașului. Este o construcție de lemn în formă de barcă, cu o capacitate de 50 de locuri;
- Mănăstirea Capuciniilor, ridicată în 1574, este punctul de reper pentru devenirea umanistică, științifică și

REȚETE LOCALE

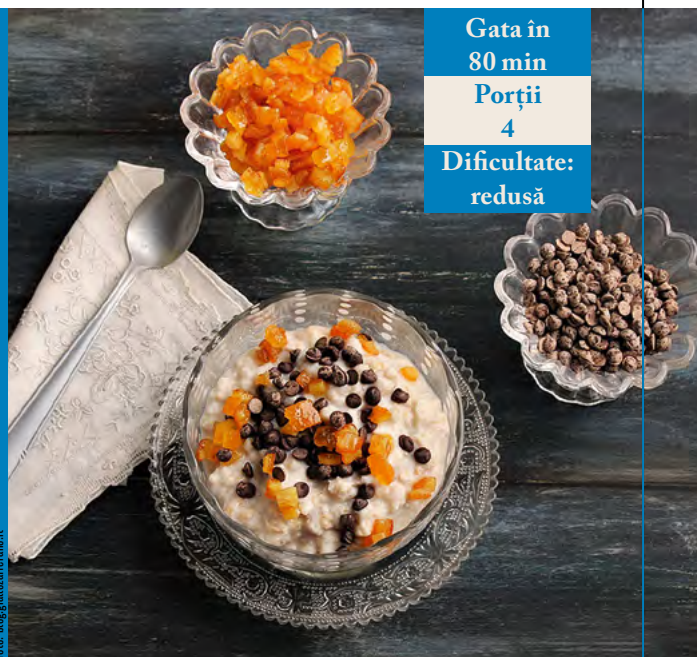
LUGLIO · SETTEMBRE

Savoca este un loc cu tradiții milenare, emblematică fiind ceremonia de Santa Lucia, de pe 13 decembrie. Aceasta este cea mai importantă sărbătoare religioasă siciliană, sfânta fiind reprezentată de o copilă îmbrăcată în alb, care ține în mână o ramură de măslin. După slujba religioasă, participanții se îndreaptă către case pentru masa de prânz, de pe care nu lipsesc mâncărurile specifice. Una dintre rețete este cuccia di Santa Lucia, un desert tipic sicilian pe bază de grâu fiert, zahăr și ricotta de oaie în versiunea sa cea mai tradițională, sau pe bază de cremă de lapte sau ciocolată în versiunile „reinterpretate”.

Este un dulce cremos, garnisit cu coajă de portocală confiată, dovleac, scorțișoară și bucăți de ciocolată, care intră în contrast cu albul ricottei. Iată cum se prepară:

Mod de preparare

Într-un bol, cu ajutorul unei linguri, se amestecă ricotta cu zahărul. Într-un alt bol se amestecă rahatul cu fulgii de ciocolată. Conținutul celor două boluri se toarnă peste grâu fiert și se omogenizează. Se presară pe deasupra scorțișoara pisată și se ornează cu portocală confiată. Poftă bună!

Gata în
80 min

Porții
4

Dificultate:
redusă

foto: bugiallaraffano.it

Cuccia di Santa Lucia

Ingrediente:

- 400 grame de ricotta
- 500 grame de grâu fiert
- 150 grame de zahăr
- 80 grame de rahat tăiat cubulețe
- 80 grame de fulgi de ciocolată
- o linguriță de scorțișoară pisată
- portocală confiată.

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA - RO.AS.IT. · STR. ION LUCA CARAGIALE NR. 24, 020045 BUCUREȘTI

TEL.: +4 0372 772 459; FAX: +4 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO

Ediție realizată în condiții sanitare speciale.